

Prio Historia 8

Lärraranvisning Textview

Verksnummer: 40332

Lärraranvisningens innehåll

Lärraranvisningen är till för att du som undervisande lärare ska få information om hur den pedagogiskt anpassade boken skiljer sig från originalboken och hur ni kan arbeta med den. Nedan kan du läsa vad respektive del i lärraranvisningen handlar om, så att du kan förbereda och planera arbetet med läromedlet på bästa sätt.

- **Generella förändringar av boken**
Under denna rubrik beskrivs de generella tillägg och ändringar som är gjorda i den punktskriftsläsande elevens bok, till exempel på vilket sätt ikoner eller text i marginalen är hanterade.
- **Sidspecifika förändringar**
Här kan du läsa om sidspecifika tillägg och ändringar som är gjorda i den pedagogiskt anpassade boken. Det kan till exempel vara en övning som omarbetats eller en bild som flyttats.
- **Till läsaren**
I den pedagogiskt anpassade boken återfinns alltid en text som riktar sig till eleven. Samma text hittar du också i lärraranvisningen. Den innehåller information som kan vara bra för läsaren att känna till innan arbetet med boken påbörjas. Läs denna text tillsammans med eleven!
- **Pedagogiska tips**
I denna del av dokumentet hittar du pedagogiska och metodiska förslag på hur ni kan arbeta med de olika uppgifterna i boken. Du hittar också exempel på hur skolan bör tänka kring läxor, taktila bilder, provsituationer osv. Här återfinns också förslag på olika pedagogiska hjälpmedel som skolan kan behöva köpa in eller ta fram för att ni ska kunna arbeta med boken på ett bra sätt.
- **Bildbeskrivningar**
Här hittar du en sammanställning av alla de bildbeskrivningar som beskriver originalbokens bilder.

Återkoppling och synpunkter

Dela gärna med dig av dina synpunkter på den pedagogiska anpassningen av denna bok till anpassningsfunktionen@spsm.se eller ring oss på tel. 010-473 50 00.

Behöver du komma i kontakt med försäljningen går det bra att mejla till order@spsm.se eller ringa på tel. 020-23 23 00.

Trevlig läsning!

Lärraranvisning

Titel: Prio Historia 8

Författare: Almgren Bengt

ISBN: 978-91-523-0577-5

Innehåll

Generella förändringar av boken	1
Sidspecifika förändringar.....	2
Till läsaren.....	4
Pedagogiska tips.....	5
Bildbeskrivningar.....	6

Generella förändringar av boken

- Pedagogisk anpassning gör läromedel tillgängliga för elever med synnedsättning genom omarbetningar av visuellt beroende text och bilder. Målet med pedagogisk anpassning är att elever med svår synnedsättning/blindhet ska kunna använda läromedlet på samma sätt som sina klasskamrater. De anpassade uppgifterna ska ha samma pedagogiska innebörd som förlagan och eleven ska vara lika självgående i den anpassade boken som de övriga klasskamraterna i sina böcker.
- Baksidestexten har flyttats till bokens början.
- Flera bilder med lågt informationsvärde har strukits.
- Bilder som är viktiga för förståelse av texten har återgetts i bildbeskrivningar.
- Bilder och text har flyttats på, och mellan, sidorna för att underlätta läsning.
- Boken innehåller textrutor. Dessa rutor har i anpassningen genomgående gjorts om till brödtext.
- På ett ställe har text gjorts om till en definitionsordlista.
- I vissa fall har beskrivningar av bilder och text som hör till bilder infogats direkt på sidorna som anpassningar, brödtext eller citat.
- Felstavningar, av misstag utelämnade ord, och liknande i förlagan har i vissa fall rättats/korrigerats.
- Onödiga versaler i rubriker har ändrats till gemener.
- Kursiv- och fetstil i originalet har genomgående ersatts med versaler.

Sidspecifika förändringar

12-13

Rubriken "På tröskeln till 1800-talet" har flyttats från sidan 13 till sidan 12.

54-55

Rubriken "Buffalo Bill" med tillhörande text har flyttats från sidan 54 till sidan 55

60

Bildbeskrivningen av nordstats- respektive sydstatsflaggorna har infogats direkt på sidan som brödtext och punktlister.

81

En punkt i en av listorna på sidan har ställts upp som definitionsordlista.

126-127

1:a stycket i brödtexten på sidan 127 har flyttats till sidan 126 och placerats ovanför rubriken "Emmeline Pankhurst".

127-130

Rubriken "Stålet sätter fart på industrin" med åtföljande brödtext har flyttats från sidan 127 till sidan 130.

137-138

Stycket med rubriken "Darwin missbrukas av självgodas" på sidan 137 har flyttats till sidan 138.

159-162

De tre första styckena i brödtexten och fotot av generalerna vid tågvarnen på sidan 162 har flyttats till sidan 159.

204-205

Texten med rubriken "Slaget vid Suomussalmi" och de två tillhörande bilderna (finlandskartan och skidsoldaterna) har flyttats från sidan 204 till sidan 205.

206-207

Texten med rubriken "Evakueringen från Dunkerque" och tillhörande bild (soldaterna på båten) har flyttats från sidan 206 till sidan 207.

227

Textuppställningen med rubriken "Förintelsen" har gjorts om till en numrerad lista som dessutom genomgått viss omredigering (t.ex. kring de relaterade händelsernas ordningsföljd).

227

I tidslinjen som omfattar hela andra världskriget har vissa ändringar/justeringar gjorts beträffande vissa formuleringar.

Till läsaren

Det finns bildbeskrivningar till många av bilderna i boken.

Stavfel och några andra fel i förlagan har rättats.

Bilder och text har flyttats mellan sidor.

En bildbeskrivning har skrivits direkt på sidan.

Baksidestexten är flyttad till bokens början.

Fet och kursiv stil skrivs med stora bokstäver.

Pedagogiska tips

- Det är viktigt att eleven har god ordning på sin dokumentation av svar och liknande genom att exempelvis ha en särskild fil på datorn med just denna bok och antecknar kapitel/avsnitt och när man svarar.
- Eleven med synnedsättning behöver mer tid till vissa uppgifter och det har eleven rätt till även vid prov.
- Eleven med synnedsättning måste få tid att läsa igenom text eller bildbeskrivningar.
- Berätta mer om bilderna som förekommer i boken. Bildbeskrivningar täcker ofta inte in helt vad bilden visar. Bildbeskrivningar kan aldrig ge exakt samma information som de seende eleverna får. Samtala om bilderna och ge den extra information som eleven med synnedsättning kan ha nytta av för att få samma förståelse som de seende eleverna.
- Några bildbeskrivningar är väldigt detaljerade. Du kan som pedagog välja ut det som är viktigt för undervisningssituationen och läsa bildbeskrivningen tillsammans med eleven.
- Komplettera gärna bildbeskrivningarna med hjälp av svällpapperskartor som kan beställas från SPSM:s butik.
- Ritmuff kan med fördel användas för att komplettera bildbeskrivningar, till exempel för bilden på tegar på sidan 21.

Bildbeskrivningar

6

Illustration. Ljus faller uppifrån in i en jättelik "bergssal" med branta skrovliga väggar.

Därinne står några män på en vågrätt plattform av trä.

En extremt lång stege som är stödd på en bergssida leder upp till världen ovanför.

Bredvid - och parallellt med stegen - löper en slags bred "ramp" tillverkad av brädor.

Männen på plattformen arbetar med att förbereda en stor tunna som skall dras upp längs rampen med hjälp av ett rep.

Två stegar vars ändar sticker upp på andra sidan plattformen leder ned till djupare nivåer i gruvan.

7

Målning utformad som en triptyk (tredelat konstverk). Traditionellt julfirande kring förra sekelskiftet.

I en stor sal har ett långt julbord som dignar av mat dukats upp under en rad stora fönster som släpper in ett milt snöljus.

De flesta av de vuxna på bilden är iförda "folkdräkter" medan barnen är utstyrda i näbbstövlar, röda luvor och klänningar i samma färg.

Mitt i bilden står en kvinna och håller i en stor stänka (dryckeskärl av trä) medan hon möter betraktarens blick.

Till vänster om henne sitter en äldre kvinna med en tallrik i knäet och käppen bredvid sig. Lite längre bort sitter en äldre man med långt vitt helskägg i en länstol.

Till höger står en liten pojke utklädd till tomte och beundrar en julgran där svenska flaggor, stora karameller i papper, frukter och pepparkakor hänger mellan tända ljus.

8

Staty. Nils Dacke framställs som en ung man med stolt hållning.

Han har kort helskägg och axellångt hår klippt med tvärlugg.

Hans beväpning består av ett armborst som han bär över ena axeln.

8

Målat porträtt. Gustav Vasa som en medelålders man med brett tvärklippt skägg, långa slokmustascher och hår som är även det är tvärklippt över öron och panna.

Kungen bär en svart baret (platt "baskerliknande" huvudbonad) dekorerad med en stor "blomliknande" glittrande dekoration och är klädd i svart jacka med guldbrokad.

En text med vita bokstäver som anger hans namn och titel har infogats i målningen i jämnhöjd med hans huvud.

10

Foto. Nedtill två uppslag från kyrkböcker med svårläst handstil på gulnade sidor.

Upptill återges samma text prydligt utskrivnen med tryckta bokstäver och följande tre rubriker:

"Vigda i Bräkne-Hoby församling 1858-1895"

"Födda i Ronneby församling 1859-1894"

"Döda i Bräkne-Hoby församling 1835-1895"

10

Teckning. Den svartklädde prästen sitter vid ett bord täckt med vit duk med uppslagen bok framför sig och gåspenna i handen. Han har sällskap av två andra män: en äldre som sitter bredvid honom och en yngre som står bredvid.

En kvinna klädd i sjalett bär fram små glas med brännvin till de tre.

Inför dem (som inför en domstol) står en yngre man med hatten i hand.

11

Tidslinje som omfattar tiden från stenåldern till 1800-talet.

Tidslinjen återges:

- Stenålder
- Bronsålder
- Järnålder
- Forntid (Där Vikingatid 800-1050 ingår)
- Medeltid (från slutet på 1000-talet till 1500-talet)
- Nya tiden (1500-talet till och med 1800-talet)

12

Teckning. Ett slättlandskap kring en rak flod som på avstånd mynnar ut i havet.

Till vänster om floden ligger en kyrka, till höger en fabrik (kanske ett sågverk) med hög rykande skorsten.

En bro längre bort leder över floden.

I förgrunden går en man och en kvinna som bär tunga säckar över axeln i riktning mot bron.

13

Karta över Norden.

Följande är utmärkt på kartan:

- Landförluster 1660–1748: Trondheims län med staden Trondheim i södra Norge, östra Karelen (landområde kring den stora insjön Ladoga i nuvarande västra

Ryssland), Ingermanland (norra nuvarande Estland), Estland och Livland (nuvarande västra Lettland).

- Landförluster 1809 (freden i Fredrikshamn): Hela Finland.
- Landförluster 1814 (freden i Kiel): Svenska Pommern (ett område vid nuvarande tyska östersjökusten).

14

Målat porträtt. Gustav III som ung man.

Kungen är slätrakad och bär kort vit peruk med rullade lockar över öronen och rosett i nacken.

Han är iförd vit kravatt (konstfärdigt knuten halsduk), mörkblå uppknäppt rock med kraschan (stor ordensstjärna) över en gul väst och blått ordensband. (Fästet till en värja skymtar dessutom vid hans vänstra höft.)

Ett vitt tygstycke är knutet kring hans vänstra arm ovanför armbågen.

På ett bord bredvid honom ligger en trekantig hatt prydd med en kokard (en slags rosett).

14

Målning/politisk karikatyr. Fyra män kring en vit ko.

Borgaren (som är klädd helt i ljusblått med hög hatt, rock och knäbyxor med långa strumpor och skor med spännen) drar i ett rep som är fäst kring hornen.

Adelsmannen (iförd uniformsrock och trekantig hatt med kokard och plym) sitter grensle på djurets rygg.

Prästen (som bär vit peruk och prästkrage över svart långrock) sitter och mjölkar kon.

Bonden (som har långt hår och bär röd mössa och grå rock till bruna knäbyxor) drar i svansen.

15

Medeltida illustration. En ung man arbetar med att uppföra en tegelmur.

Han är slätrakad och har halvlångt lockigt hår och är klädd i röd mössa och en rock vars ena sida är grön medan den andra sidan är röd.

Han håller i en murslev och har ett tråg med murbruk bredvid sig.

En text skriven med snirkliga "gotiska" bokstäver slingrar kring hans huvud.

15

Porslinsmålning. En oval krönt vapensköld med bilden av en grip (ett fabeldjur med örn huvud, vingar och lejonkropp) som står uppe på ett torn och håller i en nyckel.

En stor brun fuktfläck kring den ursprungliga bilden är minutiöst återgiven i målningen.

16

Illustration. Ett rum i ett hus på landet.

Till höger om en öppen spis där en gryta står och kokar på trefot arbetar en kvinna vid en stor vävstol.

På andra sidan spisen sysslar två män med sömnad (skrädderiarbete) vid ett runt bord (den ene av dem sitter på bordet).

Rummet är torftigt inrett och liknar mest av allt en verkstad (målning, tapeter, tavlor och mattor saknas helt).

De enda "hemtrevliga" inslagen i interiören utgörs av en säng omgiven av draperier i ett hörn och en katt som sitter vid spisen.

16

Teckning. Två smeder arbetar vid en stånghammare (stor vattendriven slägga).

Den ene av dem håller en bit glödgat järn under hammaren med hjälp av en lång tång medan den andre (som står i bakgrunden) håller i något slags stång eller rep.

Båda bär stora slokhattar och förkläden.

17

Teckning. Gustav IV Adolf grips i en sal i slottet.

Två unga män håller fast kungens armar när han försöker dra sin värja. En tredje gråhårig man hötter åt honom med fingret.

Alla männen på bilden är slätrakade, har kort eller halvlångt hår och bär rockar med långa skört till vita knäbyxor och höga mörka stövlar.

18

Karta. Norden 1809. Finland är nu en del av Ryssland medan Danmark och Norge är enade i en stat.

Ett mindre område vid tyska östersjökusten hör alltjämt till Sverige.

18

Målat porträtt. En ung Jean Baptiste Bernadotte i generalsuniform drar sin värja på slagfältet.

20

Karta. Norden 1814. Norge är nu i union med Sverige. Området vid tyska östersjökusten (Rügen, Pommern) hör fortfarande till Sverige medan Finland är en del av det ryska imperiet.

20

Tidningssida. Första numret av Aftonbladet 1930. Texterna är korta och uppställda i tre spalter. Illustrationer saknas helt.

20

Målning. Milsvid utsikt över ett öppet landskap med fält, dungar, byar, städer med uppstickande kyrktorn och en stor lugn bukt med några mindre segelbåtar.

I förgrunden arbetar stora skaror av uniformerade soldater med att hugga ut fyrkantiga stenblock och att gräva ut en bred kanalfåra.

Till vänster inspekterar Karl XIV Johan omgiven av flera följeslagare arbetet.

Kungen, liksom de flesta i hans följe, är iförda praktfulla uniformer med förgyllda epåletter och trekantiga hattar med plymer.

20

Porträtt. Rutger Macklean sedd från sidan. Han är slätrakad, har kort hår och är iförd rock med hög krage och kravatt.

21

Två teckningar av en by med tillhörande kyrka sedda snett uppifrån.

Upptill (Före skiftet): Husen/gårdarna ligger tätt tillsammans på ömse sidor om bygatan. Åkrarna är uppdelade i smala tegar utanför/kring bebyggelsen.

Ned till: Husen/gårdarna är nu kringspridda (bara ett fåtal ligger nu nära vägen).

De många tegarna är nu hopslagna till ett fåtal större åkrar som ligger vid/kring respektive gård.

21

Svart-vitt gruppfoto från början av 1900-talet.

En skara kvinnor och några få män poserar inför kameran framför en vagn dragen av en stor ox.

Kvinnorna (av vilka flera håller i hinkar av plåt) bär klutar eller sjaletter över hjässan och långa kjolar skyddade av förkläden.

Männen bär mössor med kort skärm "vegamössor" och långa rockar.

Även en långhårig hund har kommit med på bilden.

Marken under dem ser gyttjig och söndertrampad ut.

Bakgrunden utgörs av en väldig ladugårdsbyggnad och stora lövträd kring ett högt tak.

23

Illustration från 1800-talet. En rymlig sal med högt tak där ljuset kommer in från vänster genom en rad stora välvda fönster.

Längs båda väggarna står rader av järnsängar.

Mitt i rummet (och mellan sängraderna) där tallrikar, tillbringare och muggar har dukats fram på ett lågt bord, står några barn och äter under overseende av en ung kvinna.

I salens borte ände står en hög kamin, en kakelugn och en moraklocka sida vid sida.

24

Teckning. En stor skara män som alla är iförda olika sorters praktfulla uniformer med plymförsedda hattar, epåletter och skärmmössor köar för att komma in genom en dörr som bär texten "1sta Kammaren".

25

Illustration. Utsikt över Bolinders mekaniska verkstad.

Fabriksanläggningen, som är försedd med många höga bolmande skorstenar, är byggd vid vattnet.

Utanför en stor lastbrygga ligger pråmar och segelskutor. En liten ångbåt där passagerarna sitter under två uppspända tak av duk passerar fabriken.

26

Teckning. Stora mängder av timmerstockar flyter på en älv som leder ned till ett sågverk vid kusten.

Två män som håller i långa störar står och balanserar på var sin stock.

26

Illustration. Fabrikslokal där en man sköter en maskin som rullar upp papper på stora spolar.

27

Svart-vitt foto från förra sekelskiftet.

Några män arbetar/klättrar i en hög ställning som upptill är försedd med ett stort antal "kamliknande" vågrätta rader av tunna bjälkar för telefonrådarna.

Bortom/nedanför dem utbreder sig en "hustaksutsikt" över stadsdelen Östermalm i centrala Stockholm med takkupolen till Hedvig Eleonora Kyrka som dominerande inslag.

28

Teckning. Kvinnor och män samlas till ett möte i nykterhetsföreningens lokal.

Föreningen har ett "vapen" i form av en gyllene oval omgiven av en krans på blå botten.

29

Teckning. Ett välklätt par korsar en gata i en svensk stad i början på 1900-talet.

- Han i bredbrättad hatt och mörk kostym med slips och väst.

- Hon i bredbrättad hatt, kort mörk jacka och mörk kjol som når ned till vristerna.

Husen i bakgrunden inhyser en konsumbutik, Folkets Hus, IOGT-logen "Framtid" samt Missionskyrkan.

Sex fanor på bildens övre del bär följande texter:

- 8 timmars arbete, 8 timmars fritid, 8 timmar hwila.
- Kooperativa förbundet · Nässjö
- Blod och Eld · Frälsningsarmén
- Kvinnor äga rätt till röst
- Nykterhet I.O.G.T.
- Allmän rösträtt

31

Tidslinje som omfattar perioden mellan år 1800 och 1900-talets början.

Tidslinjen återges:

1800-1809 - Gustav IV Adolf är kung.

- 1800-talets första år - Storskifte.
- 1807 - Enskifte
- 1808-1809: Krig mot Ryssland. Förlust av Finland.
- 1809 - Kung Gustav IV Adolf avsätts. Ny grundlag som innebär att enväldet avskaffas.
- 1810 - Jean Baptiste Bernadotte väljs till kronprins.

1810-1844 - Jean Baptiste är Sveriges kung under namnet Karl XIV Johan.

- 1814 - Union mellan Sverige och Norge.
- 1827 - Laga skifte.
- 1842 - Folkskola.

1844-1860 - Oscar I är Sveriges kung.

- 1845 - Kvinnor får rätt att ärva.
- 1846 - Näringsfrihet. Skråna avskaffas.

1860-1870 - Karl XV är Sveriges kung.

- 1863 - Kvinnor blir myndiga (vid 25 års ålder).
- 1866 - Ståndsriksdagen ersätts av tvåkammarriksdagen.

1870- Oscar II är Sveriges kung.

- 1879 - Strejk i Sundsvall.

32

Svart-vit filmscen. Karl Oskar och Kristina tillsammans med två av sina små barn står vid relingen på segelfartyget som för dem till det nya landet.

33

Affisch för en fartygslinje till USA.

På bilden avbildas ett stort ångfartyg som även för tre master med segel.

Texten lyder:

Direkte till Amerika

med Anchor-liniens transatlantiska ångbåts-bolag som befordrar emigranter med egna för emigrantfordring afsedda 1:sta klassens ångare "Scandinavia" och "Scotia"

från Göteborg hvarje tisdag.

Tolkar medfölja från Göteborg ända till Chicago

Göteborg år 1870

John Millar

Anchor-liniens general-agent för Sverige.

34

Karta. Delstaten Illinois söder och sydväst om den stora insjön Lake Michigans sydligaste del.

Följande orter är utmärkta på kartan:

Bishop Hill i delstatens nordvästra del.

Storstaden Chicago vid Lake Michigans sydligaste del.

Springfield i södra delen av delstaten.

35

Målning. En till synes oändlig trädlös slätt. I förgrunden går tre män på rad och besår en åker för hand (de är alla likadant klädda i mörka kläder och svarta hattar och bär utsädet i likadana vita tygpåsar som hänger över höger axel.

En kvinna som håller en lång stav och är klädd i blå bahytt (en slags "strutformad" hätta) och lång blå klänning med vitt förkläde tittar på.

Längre bort plöjer en lång rad män med stora oxdragna plogar.

36

Teckning. En man i slokhatt arbetar med att bryta sten och lägga upp den i en lång stengårdsgård (en slags enkel mur byggd av staplad ohuggen sten utan murbruk).

En flicka kommer springande till honom med ett öppnat brev i handen.

37

Svart-vitt foto. Några romska kvinnor och män framför en liten taktäckt vagn med ett högt skorstensrör på taket.

En äldre kvinna och en piprökande man sitter på en brant trappa som leder upp till en smal dörr i vagnens framgavel där två barn tittar ut.

Männen på bilden är klädda i svarta hattar och slitna kläder medan kvinnorna bär långa kjolar.

I bakgrunden skymtar en annan vagn och några småhus.

42

Illustration. Ett skepp med immigranter anländer till New York.

Passagerarna - män, kvinnor och barn - trängs på däck och klättrar upp i de nedre delarna av fartygets rigg för att beskåda den väldiga statyn i hamnen som föreställer frihetsgudinnan.

Kvinnorna på bilden har sjaletter knutna över hjässan och är iförda långa kjolar med förkläden. Männerna har stora helskägg och bär vegamössor och långa rockar.

Barnen är klädda på ungefär samma sätt som de vuxna.

43

Kopia (i full storlek) av ett segelfartyg från 1600-talet.

Fartyget har en hög och smal uppbyggd akter och tre master för råsegel (stora fyrkantiga segel).

44

Karta. Östra Nordamerika. På kartan är följande områden utmärkta:

- Franska kolonier: Halvön Nova Scotia, områdena kring St Lawrence-viken och längs St Lawrenceflodens lopp i nuvarande sydöstra Kanada samt landområdena kring de stora sjöarna.
- Brittiska kolonier: Ett landområde mellan bergskedjan Appalacherna och Atlanten från nuvarande New England i norr till Florida i söder.
- Spanska kolonier: Halvön Florida tillsammans med nuvarande Alabama och Atlantkusten ned till Mississippis delta.
- Nederländska kolonier: Ett område utmed atlantkusten som omfattade staden Nya Amsterdam (senare New York).
- Svensk koloni: Nya Sverige vid Atlantkusten i nuvarande Delaware.

44

Målning. Ett öppet landskap i höstfärger med en stor havsvik eller insjö i bakgrunden.

I förgrunden har ett långt bord täckt av vit duk, tallrikar, glas och maträtter dukats upp under bar himmel.

Kring bordet sitter män och kvinnor iförda typiska europeiska 1600-talskläder. Där sitter även några indianer klädda på traditionellt sätt.

En svartklädd man som bär kalott står upp och leder bordsbönen.

Intill bordet sitter en kvinna och vagnar ett spädbarn i en vagger tillverkad av en urholkad stock.

Längre bort sitter några indianer och västerlänningar tillsammans på marken och bevittnar händelsen.

Bortom dem skymtar ett litet hus byggt av timmer och två indianer som lagar mat över öppen eld.

45

Teckning. Ett öppet slättlandskap. I förgrunden står en man klädd i halmatt, rock och långbyxor och stödjer sig på sin käpp medan han tittar på en rad manliga och kvinnliga slavar som plockar bomull på en åker.

I bakgrunden står dels några mycket "enkla" stugor av hopspikade bräder, dels en stor gulrappad herrgårdsbyggnad.

Från en flaggstång intill herrgårdsbyggnaden vajar sydstatsflaggan (Ett mörkblått kryss med stjärnor på röd botten).

45

Teckning. En industri- och hamnstad. I förgrunden går två män klädda i svarta cylinderhattar och mörka kläder och samtalar längs en kaj. Den en

I förgrunden går två män som är inbegripna i ett samtal längs en kaj. Båda är likadant klädda i svart cylinderhatt, vit skjorta med slips eller fluga, svart rock och långbyxor till svarta skor. Den ene av dem håller ett hoprullat papper i handen.

Bortom dem springer några arbetare med skottkärror längs kajen.

Bakgrunden utgörs av tät bebyggelse där rök bolmar ur flera höga fabrikkorstenar.

Från en flaggstång vajar stjärnbaneret.

47

Målning. Framför ett stort träd med texten "Liberty Tree" inristat i barken ägnar sig några kolonister beväpnade med käppar åt att tortera en brittisk tjänsteman genom att tvinga i honom te sedan de först rullat honom i tjära och fjädrar.

Från en trädgren ovanför hänger en tom snara. På trädstammen bakom dem sitter en upp- och nedvänd kungörelse med rubriken "Stamp Act".

I bakgrunden tömmer andra kolonister lådor med te i havet från ett fartyg.

47

Målning. Ett trångt men ombonat rum där en musköt (mynningsladdat gevär) hänger ovanför den öppna spisen tillsammans med en trekantig hatt och ett jakthorn.

Mitt i rummet har en tidig version av den amerikanska flaggan lagts upp på ett allt för litet bord (stjärnorna i övre vänstra hörnet bildar en cirkel med enda stjärna i mitten).

George Washington iförd uniformsrock med epåletter sitter vid bordet och håller upp ett hörn av flaggan till påseende medan två andra män står bredvid honom.

Två kvinnor tittar sakkunnigt på den nya flaggan (den ena av dem håller i en sax).

Bredvid kvinnorna står en liten flicka och håller i sin docka.

48

Foto. Stor metallklocka som är spräckt.

49

Karta. Nordamerika. Följande är utmärkt på kartan:

- Franskt före 1763: I norr stora områden kring Hudson Bay, Labradorhalvön och halvön Nova Scotia, områdena kring St Lawrencefloden (Quebec), de stora sjöarna och stora landområden bort till Klippiga bergen i väster. I söder området Louisiana som omfattade stora landområden väster och söder om de stora sjöarna och sträckte sig ned till floden Mississippis delta, samt kolonin Haiti i Karibien.
- Brittiskt efter 1763: Alla ovan nämnda franska besittningar med Haiti som enda undantag, samt ett landområde som sträckte sig utmed Atlantkusten från New England i norr till Mississippi i söder (med städerna Boston, New York och Philadelphia) inklusive halvön Florida och ögruppen Bahamas i havet utanför.
- Spanskt efter 1763 (Vice-kungariket Nya Spanien): Besittningarna omfattade Kalifornien, Nevada, Utah, Arizona, New Mexico, Texas, nuvarande Mexico (med städerna Mexico City och Belize), Kuba (med staden Havanna) och större delen av ön Hispaniola (nuvarande Dominikanska Republiken).
- Ryska besittningar: En del av nuvarande Alaskas och Kanadas stillahavskust.
- Omstritt område mellan Spanien och Ryssland: Kanadas södra stillahavskust och de nuvarande delstaterna Washington och Oregon.

50

Svart-vitt fotoporträtt. Joel Emmanuel Hägglund tittar rätt in i kameran.

Har är slätrakad, bär hatt med kort brätte som sitter snett på huvudet och uppknäppt mörk skjorta under en mörk kavaj.

51

Flygfoto. Ellis Island är en liten ö som till största delen är täckt av bebyggelse eller planterade träd.

Öns "stränder" är "överbyggda" med raka kajer vilket gör den rektangulär till formen (En flaggstång med den amerikanska flaggan står längst ut på en triangulär "utväxt" från en av dess kajer).

52

Tecknad illustration. En karavan med oxdragna täckta vagnar drar fram längs en smal slingrande väg omgiven av branta, delvis trädbevuxna, kullar.

I förgrunden har en av vagnarna kört fast i en grop. En man piskar de fyra oxarna som ingår i spannet med en lång käpp för att få dem att dra hårdare samtidigt som en annan man försöker skjuta på vid ett av hjulen.

Intill dem driver en ryttare en flock får följd av en kvinna som bär en spade över axeln.

Vagnarna som används är täckta av höga tält som har formen av liggande cylindrar.

Flera av männen på bilden bär stora bredbrättade hattar medan kvinnorna skyddar hjässan med huvuddukar (hopknutna tygstycken).

53

Teckning. En indianby vid en sjöstrand. Bebyggelsen består av flera stora konformade tält (tipis) som är försedda med öppning upptill för rök från eldstäderna.

I förgrunden bearbetar en man ett djurskinn som är uppspänt i en stående trädrum.

Längre bort sitter en ryttare bredvid en klövjad häst (en häst som bär packning över ryggen).

Intill hästarna bär en kvinna en skål till en annan kvinna som sitter i öppningen till ett av tälten.

Två indianer paddlar en slags öppen kanot över sjön.

Horisonten domineras av höga berg.

55

Fotoporträtt. Siouxhövningen är en man i övre medelåldern med fårat ansikte och axellångt hår som är samlat i två flätor.

Han bär en ljus hatt med hög rundad kulle och kort brätte och en jacka med pälskrage.

55

Foto. Joanne Yellowhair och hennes son står sida vid sida i dörröppningen till sitt hus.

Huset i fråga ser ut som en jordhög med brädstöttade sidor som framtill är försedd med en hög dörr.

Såväl Joanne som hennes son är iförda moderna "icke-traditionella" kläder.

55

Fotoporträtt. "Buffalo Bill" är en ung man som har axellångt hår under en stor bredbrättad hatt med uppvikt brätte, mustasch och "skäggöm" på hakan.

56

Karta. USA:s delstater. Följande är utmärkt på kartan:

- Sydstater: West Virginia, Virginia, North Carolina, South Carolina, Georgia, Tennessee, Arkansas, Alabama, Mississippi, Florida, Louisiana, Texas.
- Nordstater: Maine, New Hampshire, New York, Massachusetts, Rhode Island, Connecticut, New Jersey, Pennsylvania, Ohio, Indiana, Illinois, Michigan, Wisconsin, Iowa, Minnesota, Kansas, Oregon och Kalifornien.
- Neutrala slavstater: Delaware, Maryland, Kentucky och Missouri.
- Stater bildade 1864–1890: Washington, Idaho, Montana, North Dakota, South Dakota, Nebraska, Nevada, Utah, Colorado, Arizona, New Mexico och Oklahoma.

57

Staty i vit marmor som föreställer Abraham Lincoln sittande i ett slags "tronstol".

På väggen bakom, och över, statyn står följande inskription:

"In this temple as in the hearts of the people for whom he saved the union the memory of Abraham Lincoln is enshrined forever."

57

Målning. Svarta nordstatssoldater ledda av en vit officer försöker storma en låg och bred mur.

I förgrunden träffas en av "nordstatarna" av ett skott från en sydstatssoldat som tar beteckning bakom en redan stupad soldat.

En annan nordstatssoldat ligger raklång på muren och håller upp en stor unionsflagga.

Nordstatssoldaterna är klädda i mörkblå rockar och ljusblå byxor - deras motståndare är klädda i grått.

58

Teckning. Harriet Tubman håller vakt medan en familj där kvinnan håller två små flickor i händerna medan mannen bär en stor säck över axeln flyr till en väntande flodångare.

58

Jordglob där USA:s nuvarande gränser på den nordamerikanska kontinenten är utmärkta (inklusive Alaska och ögruppen Hawaii).

59

Illustration. En lodrätt ställning har uppförts vid kortänden av en stor hästdragen vagn lastad med långa stålrör.

Tre män som står kring ställningen hissar upp en stor cylinderformad tyngd som är fäst vid ett stålrör vars nedre ände är nedstucken i marken.

En till synes uttråkad häst står vid vagnens motsatta kortände.

60

Tre flaggor som ser ut på följande sätt:

- Nordstatsflagga (35 stater, 1865) - Omväxlande brandröda och vit vågrätta ränder och en mörkblå rektangel i övre vänstra hörnet med 35 symmetriskt placerade vita stjärnor.
- Sydstatsflagga (10 stater, 1865) - Mörkblått kryss på röd botten där krysset innehåller 13 symmetriskt placerade vita stjärnor.
- Förenta staternas flagga (50 stater, 1960) - Likadan som den ovan nämnda nordstatsflaggan förutom att ränderna är röda istället för brandröda och att det mörkblå fältet innehåller 50 stjärnor istället för 35.

Två pilar pekar från nordstatsflaggan och sydstatsflaggan till Förenta staternas flagga.

61

Tidslinje som omfattar perioden mellan år 1600 och 1900-talets början.

Tidslinjen återges:

- 1605 - Fransk handelsstation
- 1621 - Mayflower: engelska kolonier
- 1756 till 1763 - Sjuårskriget i kolonierna (mellan England och Frankrike)
- 1773 - The Boston Tea Party
- 1776 - Amerikanska självständighetsförklaringen
- 1779 - Republiken USA
- 1861 till 1865 - Inbördeskrig
- 1862 - Lag om jord till nybyggare
- 1865 - Slaveriet avskaffas
- 1869 - Järnväg mellan Atlanten och Stilla Havet
- 1876 - Slaget vid Little Big Horn
- 1885 - Första skyskrapan
- 1890 - Massakern vid Wounded Knee
- 1898 - Spansk-amerikanska kriget om Kuba

62

Svart-vitt foto. En spikrak järnvägsräls läggs genom ett torrt trädlöst landskap där vegetationen består av spridda låga "tuvor".

Två barn: en flicka och en pojke står bredvid arbetarna som lägger ut rälsen.

Längs horisonten tornar avlägsna bergsområden upp sig.

62

Svart-vitt foto. En ung kvinna står vid en maskin med långa rader av lodrätta trådspolar.

62

Svart-vitt foto. En lång rad underreden till bilar med hjul, rattar och motor står på ett band.

Många arbetare står på ömse sidor längs hela bandet och arbetar med att montera ihop bilarna

Bilkarosser hänger ovanför bandet där andra arbetare står på något slags upphissade plan.

63

Svart-vitt foto. Vy över centrala New York med skyskrapan Empire State Building i centrum.

Byggnaden (som vid denna tidpunkt tornade upp sig högt över den kringliggande bebyggelsen) smalnar av upptill i en slags hög spira.

65

Foto. Gata i Havanna. I förgrunden arbetar en man med att byta däck på en amerikansk 50-talsbil. Lite längre ned längs gatan står en betydlig modernare "småbuss".

Vid gatans ände skimtar en stor vit marmorbyggnad med många pelarrader.

70

Foto. Jättestaty av den preussiske/tyske politikern Otto von Bismarck iförd pickelhuva (en slags hjälm).

Statyn står på en hög sockel omgiven av andra stora skulpturer, däribland en beslöjad gestalt som håller upp en stor uppslagen bok och en mansgestalt som står på knä och bär ett stort klot på axlar och nacke.

Bakgrunden utgörs av en stor stenbyggnad med portik (stengavel) uppbyggen av pelare, väggar med pelare och ett fyrkantigt torn med platt tak.

En man och en kvinna klädda i enlighet med tidigt 1900-talsmode står och begrunder monumentet.

71

Foto. Två supportrar målade med gult och blått i ansiktet och med stora "hornhjälm" på huvudet står tillsammans med en medaljör.

En av supportrarna håller dessutom upp en stor svensk flagga.

72

Två bilder.

Till vänster (foto): Stationsbyggnad med sadeltak där gavlarna är utformade som "drakhuvuden".

Till höger: Målning där guden Tor vräker jättar över ända med sin hammare där han omgiven av blixtar dundrar fram på sin vagn dragen av stora getabockar.

Guden framställs som en blond och muskulös ung man iförd en kort röd tunika med guldbeslaget bälte.

73

Målat porträtt. Olof Rudbeck är slätrakad och har långt grått hår som når ned över axlarna. Han är iförd mörk rock med stor vit prästkrage (i form av två långa vita slag).

73

Foto. Monument där en stor sockel med uthuggna "pelare" kröns av en staty som föreställer Arminius/Hermann.

Hjälten, som höjer sitt svärd i triumf, bär bevingad hjälm och kort tunika.

74

Teckning. En man skriver "Viva Verdi" på en husvägg medan en kvinna håller vakt.

I bakgrunden vänder rader av människor ryggen till medan de vinkar åt soldater som rider förbi.

Den italienska flaggan (en trikolör i rött vitt och grön) hålls ut från en balkong.

74

Målning. När trupperna drar vidare lämnar de efter sig massor av mer eller mindre svårt sårade eller döende soldater som får hjälpa varandra bäst de förmår.

75

Karta. Italien med omgivande länder.

Den italienska halvöns politiska uppdelning vid tiden för området/landets enande.

Följande återges på kartan:

Länder på italienska halvön (återgivna från norr till söder):

- Kungariket Sardinien (ön Sardinien och nordvästligaste delen av nuvarande Italien).
- Toscana (norra Italien)
- Kyrkostaten (område med staden Rom och en kuststräcka vid Adriatiska havet).
- Neapel (södra delen av den italienska halvön)
- Sicilien

Områden som avträdades till, respektive erövrades från, angränsande länder:

- Avträdades till Frankrike 1866: De sydvästligaste och västligaste delarna av Sardiniens fastland (norra Italien).
- Erövrades från Österrike 1866: Venedig (nordöstligaste Italien).

76

Karta. Södra Östersjöområdet med Nordsjökusten.

Preussen före 1866 omfattar delar av nuvarande västra Tyskland (Rhenlandet) och stora delar av nuvarande östra och norra Tyskland med områden utmed södra östersjökusten som numera hör till Polen.

Dessa områden skiljs åt av ett sammanhängande "timglasformat bälte" med tyska småstater som sträcker sig från gränserna till Nederländerna och Danmark i norr till gränserna mot Bayern och Österrike i söder.

Den preussiska/tyska expansionen (utvidgningen) under 1860 och 1870-talen omfattade:

- Slesvig (nuvarande södra Danmark) och Holstein erövrades 1864.
- Områden i norra Österrike (öster om Bayern) erövrades 1866.
- Elsass-Lothringen erövrades från Frankrike 1870-1871 i ett anfall som utgick från Bayern.

76

Målning. En skara ovårdade män klädda i trasor drar ett litet segelfartyg längs en flodstrand genom att tillsammans streta fram med ett slags breda selar spända över brösten.

Så gott som alla i sällskapet ger uttryck för uppgivenhet, utmattning och apati där de kämpar sig fram genom sanden.

Undantaget utgörs av en tonårspojke som, trots sin belägenhet, står med höjt huvud och stolt hållning.

77

Karta över östra Europa och Asien.

Följande är utmärkt på kartan:

- Till Ryssland 1815–1914: Stora områden i Centralasien öster om Kaspiska havet (stora delar av nuvarande Kazakstan med angränsande länder i söder), Manchuriet (norr om nordöstra Kina) med ön Sachalin och ökedjan Kurilerna i norra Stilla havet.
- Till Japan 1905: Korea och södra halvan av ön Sachalin.
- Gräns 1914: Rysslands gränser löpte i väster genom nuvarande Polen (väster om Warszawa) och Ukraina och gränsade till Tyskland och Österrike-Ungern. I sydväst och söder gränsade landet till det Osmanska imperiet och i sydost och ost till Iran, Afghanistan, Mongoliet och Kina.
- Järnvägslinje: En järnväg löper från St. Petersburg i väster och via Moskva österut norr om Kaspiska havet och Mongoliet för att nära kinesiska gränsen vid Manchuriet förgrena sig i två linjer: dels söderut ned till hamnen Port Arthur öster om Beijing (Peking), dels längre österut till Vladivostok nordost om Korea.

78

Dyrbart påskägg utformat som en realistisk miniatyrmodell av Kreml (stadsborgen i Moskva) som omger ett högt porslinsägg krönt med en lökformad gulkupol med ett ortodoxt kors högst upp (kors med två armar).

78

Teckning. Traditionellt ryskt bondpar som arbetar med skörden.

Mannen (som bär en hötjuga (högaffel med två spetsar) har stort helskägg, skärmmössa med kort skärm, kort jacka och pösiga byxor över höga stövlar.

Kvinnan (som håller ett fång med nyslagen halm i händerna) bär sjalett, kortärmad blus och lång kjol med förkläde.

I bakgrunden avtecknar sig en ortodox kyrkobyggnad med flera lökkupoler mot himlen.

79

Illustration. Gruppbild från andra hälften av 1800-talet där en stor grupp män, kvinnor och barn står och sitter kring två centralfigurer: Den ryske tsaren iförd röd paraduniform till vänster och en sittande drottning Victoria till höger.

81

Tidslinje som omfattar perioden från år 1800 till 1900-talets början.

Tidslinjen är i bildbeskrivningen indelad i två delar: Dels en del för skeenden som utspelar sig under längre tid, dels en för enstaka händelser eller "kortvarigare" skeenden.

Tidslinjen återges:

Långvariga skeenden:

- 1800 till 1900-talets början - Ryssland breder ut sig.
- 1820-talet till 1900-talets början - Osmanska riket förlorar områden genom uppror och krig.
- 1850 och 1860-talen - Italien enas.
- 1864-1871 - Tyskland enas.
- 1860-talet - Österrike förlorar områden i flera krig. Dubbelmonarki.
- Från 1880-talets början till 1900-talets inledning - Panslavism.
- 1890 till 1900-talets början - Förryskningspolitik.

Viktiga händelser och kortvarigare skeenden:

- 1821 - Greker gör uppror.
- 1825 - Uppror mot tsaren.
- 1828 - Grekland fritt.
- 1852 - Cavour blir premiärminister.
- 1854-1856 - Krimkriget (Mellan Ryssland och det Osmanska imperiet)
- 1859 - Krig mellan Sardinien och Österrike.
- 1860 - Vladivostok anläggs
- 1861 - Italien blir en enad stat. Livegenskapen i Ryssland avskaffas.
- 1862 - Bismarck blir regeringschef i Preussen.
- 1864 - Krig mellan Preussen och Danmark.
- 1866 - Krig mellan Preussen och Österrike.
- 1867 - Ungern blir ett eget land i union med Österrike.
- 1870 - Italien erövrar kyrkostaten.
- 1870-1871 - Krig mellan Frankrike och Preussen.
- 1871 - Tyska riket utropas.
- 1877 - Krig mellan Ryssland och det Osmanska riket.
- 1878 - Bulgarien och Serbien blir självständiga. Bosnien övergår till Österrike-Ungern.
- 1881 - Tsaren mördas.
- 1892 - Transibiriska järnvägen byggs.

82

Karta. Medelhavsområdet med Sydeuropa och Mellanöstern. Kartan återger det Osmanska rikets utbredning när det var som störst.

Kartan återges på följande sätt (världsdel för världsdel):

- Afrika: Nordafrika från nuvarande Algeriet till och med Egypten inklusive städerna Alger, Tunis, Tripoli och Kairo.
- Europa: Sydöstra Europa från Ungern, Ukraina, södra Ryssland och Bosnien i norr och väster till Grekland i söder och södra Kaukasus (områdena mellan Svarta havet och Kaspiska havet) i öster.
- Mellanöstern: Nuvarande Turkiet med staden Konstantinopel (Istanbul), Kurdistan (område söder om Kaukasus som även omfattade östra Turkiet med angränsande områden), nutidens Irak med staden Bagdad och Persiska vikens västra strand, norra Iran, Syrien, Palestina och större delen av kusterna runt Röda havet inklusive städerna Medina och Mecka.

83

Teckning. En fotograf "förevisar" två soldater som sitter på var sin tunna och utbringar en skål medan en kollega till dem står bredvid med en pipa i handen.

Kameran utgörs av en stor apparat som står på ett högt stativ. Fotografen har täckt huvud, axlar och kamerans bakdel med en mörk duk.

I bakgrunden skymtar en så kallad mörsare - en kanon med mycket kort, snett uppåtriktat eldrör som användes för att "lobba" granater över befästningsmurar.

84

Karta. Södra Europa 1860 till 1913.

Kartan återger gamla stater som ännu bestod och nya stater som kom till i området vid denna tid.

- Österrike-Ungern ingår i union sedan 1867.
- Tyskland - enat 1871.
- Italien - enat 1870.
- Grekland - blir självständigt 1830 (ön Kreta införlivas i landet 1912).
- Kroatien - ingår i Österrike-Ungern.
- Bosnien - ockuperas av Österrike-Ungern 1878. införlivas i Österrike-Ungern 1906.
- Serbien, Rumänien, Montenegro och Bulgarien - blir självständiga stater 1878.
- Albanien - självständigt 1913.

85

Illustration. En stor sal med tjocka vitkalkade väggar där dagsljuset faller in genom en rad stora välvda fönster längs ena väggen.

Ett slags brett "däck" av brädor har byggts upp längs tre av salens väggar så att sängarna som står längs väggarna inte behöver stå på salens stengolv.

I flera av sängarna ligger sårade soldater som vårdas av unga kvinnor (En säng i förgrunden är tom med hoprullad madrass).

På stengolvet sitter en varmt klädd man vid en fristående järnkamin vars rör bildar en rät vinkel så att röken kan ledas ut genom ett av fönstren.

Två höga skåp som står på stengolvet innehåller olika läkemedel och utrustning.

Personalen (såväl kvinnor som män) är "civilt" klädda - de vita klädesplagg som senare kom att utmärka sjukhuspersonal saknas helt.

86

Karta där Transsylvaniens läge i nordvästra delen av Rumänien är utmärkt.

Slottet Bran ligger i den sydligaste delen av det utmärkta området (nordväst om huvudstaden Bukarest).

87

Tre foton.

Till vänster: Ett slott med höga och branta väggar som är byggt på krönet av en klippa med tvärbranta sidor.

Upptill till höger: Ett taxiföretags logotyp är utformad som en svart fladdermus med utspärrade vingar som bär firmanamnet "Taxi Bran" i rött.

Ned till till höger: En smal trappa omgiven av tjocka välvda murar utan fönster leder upp till en liten dörr.

92

Illustration. Tre mustaschprydda briter som alla är likadant klädda i tropikhjälm och uniform sitter sida vid sida på en hög tribun uppbyggd av lådor.

Två mörkhyade personer visar sin underkastelse genom att stående på knä stopp in huvudet mellan de sittande briterarnas knän samtidigt som de håller om deras ben.

Ett stort antal brittiska soldater och en man med bredbrättad hatt bevittnar händelsen.

93

Världskarta utformad som en "tillplattad" jordglob.

Kartan visar hur det brittiska kolonialväldet innebär att väldiga områden i Nordamerika (Kanada), Afrika (framför allt kontinentens östra och södra delar), Mellanöstern, Sydasien (Indien) och Oceanien (Australien) samt mindre områden i t.ex. nordöstra Sydamerika alla förser de brittiska öarna med sina resurser.

93

Svart-vitt foto. Hiram Maxim iförd hög svart hatt och rock skjuter med sin kulspruta (som står på en lavett med hjul).

95

Teckning. Brittiska officerare talar med en indisk furste som sitter på en matta omgiven av två sabelbeväpnade livvakter.

Britterna bär svarta hattar och röda uniformsrockar med långa slag till vita byxor och höga svarta stövlar.

Indierna bär turban och långa kaftaner över långbyxor.

I bakgrunden skymtar en kvinna klädd i sari (den traditionella indiska kvinnodräkten).

95

Svart-vitt foto. En mustaschprydd ljushyad man iförd vit hatt, vit skjorta med slips och ljusa kläder tronar med ett gevär i knäet framför ett tätt buskage med stora löv.

Bakom mannen har en tigerfäll spänts upp som tillsammans med två stora elefantbetar som hålls upp av två mörkhyade män i uniform bildar en slags "tronhimmel" över den stolte jägaren.

På ömse sidor om "tronen" står två avsågad elefantfötter.

Längst fram - mitt för tronen - ligger skallen av en afrikansk buffel med stora uppåtsvängda horn.

96

Illustration. Ett stort antal indiska män (flera av dem med vitt hår och skägg) har spänts fast framför mynningarna på fältkanoner.

Runt dem står brittiska soldater i givakt medan de inväntar ordern att avfira artilleripjäserna.

97

Ett bord täckt av plåtlådor och väskor har ställts upp utomhus.

Bordet, som står på en matta, skyddas från sol och vind av en baldakin (tälttak) och en hög vikbar skärm.

Bakom bordet sitter den brittiska drottningen med stor florklädd hatt och sjal kring axlarna.

Framför bordet står en indisk man iförd turban, kaftan som når ned till knäna, ljusa långbyxor och glänsande svarta skor och håller i en svart promenadkäpp.

I bakgrunden skymtar stora lövträd och gräsmattor.

97

Svart-vitt foto. En man ligger utsträckt på sidan på en liggmatta med huvudet vilande på två fyrkantiga dynor och ansiktet vänt mot kameran.

Han är sysselsatt med att stoppa en opiumpipa som han håller över en liten bricka med tillbehör.

På en annan bricka står en minimal tekanna och en kopp.

98

Målat porträtt. Liu Zexu har ett tunt helskägg och är iförd en slags mörkbrun hatt utan brätte med ett band baktill och en rock i samma färg.

Ett blått och vitt plagg skymtar vid hans ena ärmlinning.

Han bär ett långt halsband med bruna pärlor.

98

Foto. En man iförd vit hatt med plymer, vit uniform och vita handskar överlämnar den hopvikta flaggan till guvernören.

99

Japanskt träsnitt. Perrys eskader ligger för ankar i Edos hamn. De amerikanska fartygen (som är långt större än någon av de japanska skeppen i hamnen) är så kallade fullriggare med tre höga master med segel, men är även försedda med ångmaskiner.

Två av dem har dessutom tre eller fyra kanondäck med långa rader av kanoner.

Fartygens riggar är dekorerade med flaggspel med många olika flaggor förutom de amerikanska.

På kajen i förgrunden drar ett bolmande ånglok ett tåg med flera passagerarvagnar.

Många västerländskt klädda människor rör sig på kajen och kring tåget.

100

Målat porträtt. Den unge japanske kejsaren är friserad och klädd helt i enlighet med det samtida västerländska modet.

Han har kort sidbenat hår och stora mustascher över ett kraftigt pipskägg och är iförd en svart uniform med förgylld träs, epåletter, ordensband och många ordensstjärnor.

Hans vänstra handsklädda hand greppar om fästet till en sabel som är delvis utdragen ur baljan (fodralet).

100

Japanskt träsnitt. En lång rad japanska pansarfartyg som ångar fram sida vid sida drabbar samman med en motsvarande rad med ryska krigsskepp medan granater exploderar uppe i luften eller kastar upp höga kaskader av vatten då de slår ner i det omgivande havet.

I förgrunden har en japansk torpedbåt just avfyrat en torped som träffar sidan på ett stort ryskt pansarskepp med en våldsamt explosion som följd.

Flera ryska skepp i bakgrunden är skadade eller på väg att sjunka.

De japanska fartygens flaggor bär en röd sol omgiven av breda solstrålar mot vit botten, de ryska ett ljusblått kryss på vit botten.

101

Karta. Afrika med närliggande områden.

Följande riken (med årtalen för deras respektive blomstringstider) är utmärkta på kartan:

- Ghana - 700-1200-talet (Område i Västafrika som omfattar delar av nuvarande Mauretanien och Mali.)
- Mali (med staden Timbuktu) - 1200-1500-talet (Omfattade en del av nutidens Mali)
- Kanem - 800-1800-talet (Låg kring Tchadsjön och omfattade delar av nutidens Niger, Tchad och Nigeria)
- Kush - 100-talet f.v.t - 300 talet e.v.t (En del av nutidens Nordsudan)
- Aksum - 300-talet (Nutidens Eritrea och norra Etiopien)
- Zimbabwe (med staden Zimbabwe) - 1200-1400-talet (Omfattade delar av dagens Zimbabwe, Zambia och Moçambique)

Följande städer (utanför de nyssnämnda rikena) är utmärkta:

- Nordafrika och Mellanöstern: Kartago (Nära nutidens Tunis), Kairo och Mecka
- Västafrika: Benin (sydvästra Nigeria)
- Östafrika och södra Afrika: Mombasa (Tanzania), Kilwa (norra Malawi), Sofala (södra Moçambique)

102

Foto. En väldig moské med höga murar och flera torn uppförda i torkad lera där såväl torn som murar är krönta av massor av "rundade" tinnar och där fönster nästan helt saknas.

Ett stort antal korta stockar som hör till en bärande konstruktion av trä sticker fram ur byggnadens väggar och de högsta tinnarna.

Runt byggnaden löper lägre murar som är uppförda i samma material och med liknande teknik.

I förgrunden ligger ett stort torg med massor av stånd som skyddas mot solen av uppspända presenningar.

102

Skulpterat kvinnohuvud med tvärklippt hår, en huvudbonad utdragen till en hög och smal "topp" och en bred "stapel" av halsringar.

103

Teckning. Livingstone och Stanley hälsar på varandra i ett afrikanskt samhälle.

Livingstone är iförd mörka byxor och rock med vit skjorta och slips och bär vit skärmmössa. Stanley bär tropikhjälm till khaki (gulbruna kläder) och är beväpnad med pistol i hölster och gevär.

I bakgrunden arbetar två kvinnor med att kärna smör medan två män beväpnade med sköldar och spjut går förbi.

Bebyggelsen består av stora hus med sadeltak.

104

Teckning. I en stor konferenssal studerar Otto von Bismarck några kartor tillsammans med två andra politiker.

I bakgrunden skymtar silhuetterna av flera personer som står och tittar på en stor Afrikakarta på väggen.

104

Karta. Europeiska kolonier i Afrika.

- Brittiskt: Gambia, Sierra Leone, Guldkusten, Nigeria, Sydafrikanska Unionen (nuvarande Sydafrika, Botswana, Lesotho och Swaziland), Rhodesia (nuvarande Zimbabwe och Zambia), Brittiska Östafrika (Kenya), Somaliland (norra Somalia), Sudan och Egypten.
- Franskt: Franska Västafrika som omfattade västra Nordafrika med nutidens Tunisien, Algeriet och Marocko, större delen av Västafrika med nutida länder som Mauretanien, Mali och Niger samt norra Centralafrika med dagens Tchad, Franska Kongo (nutidens Gabon) och - i öster - ön Madagaskar.
- Spanskt: Rio de Oro (nuvarande Västsahara), Kanarieöarna och Spanska Marocko
- Italienskt: Tripoli (Libyen), Eritrea och Somalia
- Portugisiskt: Portugisiska Guinea (Guinea-Bissau), Angola och Portugisiska Östafrika (Moçambique)
- Belgiskt: Belgiska Kongo (nuvarande Kongo-Kinshasa och Centralafrikanska republiken Kongo)
- Tyskt: Kamerun, Tyska Sydvästafrika (Namibia) och Tyska Östafrika (Tanzania)
- Självständiga länder: Liberia och Etiopien

105

Karta över södra Afrika.

Följande är utmärkt på kartan:

- Transvaal: Nordöstra hörnet av nuvarande Sydafrika med staden Pretoria
- Oranjefristaten: Område i Sydafrika som låg väst och nordväst om nutidens Lesotho
- Natal: Område kring staden Durban (öster om Lesotho)
- Rhodesia (Nuvarande Zambia och Zimbabwe) med städerna Lusaka och Harare

106

Svart-vitt foto. Tre män bearbetar en klippvägg med hjälp av kilar och spätt.

En av dem bär ljusa långbyxor och skor - de två andra går barfota och är nakna sånar som på höftskynken.

106

Svart-vitt foto av Cecil Rhodes. Han har kort helskägg med kraftig mustasch och bär bredbrättad hatt där den högra sidan av brättet är uppvikt.

Över hans axel och bröst löper ett patronbälte med fickor för ammunition.

107

Karta över Afrika. Kartan återger hur den tyska etableringen av en kolonin Tyska Östafrika (nutidens Tanzania) hindrade britterna från att skapa ett sammanhängande bälte av kolonier i Östafrika som skulle ha sträckt sig från Egypten i norr till Sydafrikanska Unionen i söder.

Annat som återges på kartan är de brittiska kolonierna Gambia, Sierra Leone, Guldkusten och Nigeria längs Västafrikas kust och de fria (självständiga) afrikanska staterna Liberia och Etiopien.

107

Två bilder.

Till vänster: Svart-vitt foto. En "spikrak" järnvägsräls är dragen genom marker beväxna med akacieskogar (akacia är ett stort lövträd med bred och "platt" krona).

Längs båda sidor av rälsen har ett stort arbetslag med infödda män ställt upp sig.

I förgrunden står fyra vita män iförda bredbrättade hattar eller tropikhjälmor, skjortor med uppkavlade ärmor och långbyxor.

Till höger: Omslaget till Joseph Conrads roman "Heart of Darkness" med en teckning som föreställer en mindre båt som stävar uppför en bred flod kantad av tropisk vegetation.

109

Tidslinje som omfattar perioden mellan åren 1800-1910

Tidslinjen är i bildbeskrivningen indelad i två delar: Dels en del för skeenden som utspelar sig under längre tid, dels en för enstaka händelser eller "kortvarigare" skeenden.

Tidslinjen återges:

Långvariga skeenden:

- 1839-1842 - Opiumkriget
- 1857-1860 - England och Frankrike i krig med Kina
- 1878-1908 - Kongoförbundet
- 1898-1902 - Boerkriget

Viktiga händelser och kortvarigare skeenden:

- 1836 - Brittiskt styre i Kapkolonin
- 1854 - Japan öppnas
- 1857-1858 - Sepoyupproret
- 1858 - Punjab och Afghanistan brittiskt
- 1862 - Frankrike tar Indokina
- 1869 - Suezkanalen öppnas
- 1871 - Stanley hittar Livingstone
- 1877 - Drottning Victoria blir kejsarinna av Indien
- 1898 - Slaget vid Omdurman
- 1904-1905 - Krig mellan Japan och Ryssland

110

Illustration. Turbanklädda indiska trupper marscherar längs en väg i täta led.

Bland soldaterna rider två brittiska officerare iförda pickelhuvor (ett slags hjälmar krönta av en uppåtriktad spets).

Stora skaror av burmesiska män, kvinnor och barn som står längs vägen agerar åskådare.

På höjden i bakgrunden ligger burmesiska tempel och pagoder omgivna av lövträd.

111

Foto. Minibussar, där inte bara sätena inne i bussarna utan även taken är fyllda av passagerare, kör längs en väg kantad av affärer, skyltar och enstaka lövträd.

I bakgrunden skymtar några pagoder (konformade byggnadsverk krönta av höga och smala spiror).

116

Målning. Två höga rökomgivna masugnar kantar stranden till en kanal eller flod.

I förgrunden arbetar några män med skyfflar vid en hög med slagg eller grus medan en annan man skjuter på en liten vagn.

I bakgrunden skymtar stora fabriksskorstenar, en järnbro och höga flervåningsbyggnader i aftonljus.

117

Foto. Långkalsonger av bomull med knappförsedd gylf.

117

Målning. Vy längs en bred och livligt trafikerad gata kantad av höga byggnader.

Framför något slags teaterbyggnad i förgrunden arbetar några män med att gräva ned stora metallrör medan en positivhalare går förbi med sitt positiv på ryggen.

117

Målning. En läkare iförd lång beigefärgad rock vänder delvis ryggen till medan han står i ett kaklat tvättrum och desinficerar händerna vid ett handfat.

På hyllor ovanför hans huvud står stora behållare med påskrifter så som "karbol", "lysol" och "spiritus".

118

Målning. Louis Pasteur sitter vid ett bord med ena armbågen stödd mot en tjock bok medan han noggrant studerar innehållet i en stor glaskolv som är igenkorkad med en bomullstuss.

Bredvid honom står ett mikroskop av mässing och en hylla vars plan är fulla med flaskor och preparat.

118

Målning. En kvinna och en man håller i en liten pojke som blundar medan "baronen" vaccinerar honom på överarmen genom att rispa två små runda röda märken på hans överarm med en liten skalpell.

Ingen av de vuxna på bilden bär något slags vita rockar eller motsvarande - Baronen själv är iförd svart rock med en röd nejlika i rockslaget, vit stjärkrage och kravatt.

119

Svart-vitt foto. En kvinna arbetar med att lassa upp hö i en öppen vagn.

Hon bär vit klut knuten över håret till vit kortärmad blus och lång kjol med förkläde.

120

Illustration. En stor sal med högt tak och brädgolv där en skara flickor iförda knälånga vita klänningar genomför en komplicerad dans med många turer till musik från tre violinister.

Publiken (som sitter på bänkar placerade längs rummets väggar) utgörs av välklädda kvinnor och män.

Tvårs över den motsatta väggen (som är försedd med en rad höga och smala fönster, löper stora planschverk med bilder av olika djur, såväl tama som vilda, från olika delar av världen.

Längst ut till höger skymtar en stor karta över Europa.

122

Målat porträtt. Edmund Burk är slätrakad och bår kort peruk med skruvade lockar över öronen. Han är iförd rock och vit kravatt.

122

Målning. En ung kvinna står mitt i striderna kring en barrikad.

Hon bär en så kallad frygisk mössa och vit nedkasad klänning som lämnar hennes bröst bara.

Hon håller en musköt med bajonett i ena handen och trikoloren i den andra.

Bredvid henne står en ung man med pistoler i båda händerna.

En annan man dör vid hennes fötter med blicken fäst vid henne.

I förgrunden ligger flera stupade.

Hon vänder sig till (och manar på) två revolutionärer som står bakom henne - den ene beväpnad med sabel, den andre med en karbin (kort gevär).

123

Målat porträtt av Karl Marx, vars utseende domineras av långt grått hår och ett stort grått helskägg.

Han är iförd svart kostym och vit skjorta.

123

Teckning. Ett trångt rum som är lågt i tak.

I ett hörn till höger arbetar en kvinna vid en järnspis med en liten pojke bredvid sig.

Mitt emot henne står ett bord intill en soffa. En man sitter på soffan och äter något med sked ur en skål. Han har sällskap vid bordet av en kvinna och en flicka som sitter på var sin stol.

124

Teckning. Stora folkskaror har samlats kring den talarstol från vilken Mäster Palm vänder sig till de församlade.

Några av deltagarna som står i förgrunden är enkelt klädda i slitna kläder. De flesta är män men även några kvinnor deltar.

124

Svart-vitt gruppfoto. Sex unga män poserar inför kameran - tre sittande på stolar i förgrunden med de tre andra stående bakom dem.

De är alla klädda på liknande sätt: vegamössa med skjorta - hos flera med uppkavlade armar - långbyxor och slitna skor.

Alla håller något slags verktyg såsom hammare, släggor eller filar.

Deras hållning och blickar uttrycker stolt självmedvetande.

125

Teckning. Ett rum med öppen spis, prydnadsföremål, ljuskrona, inramade tavlor på väggarna och ett runt salongsbord med duk och framdukad tekanna med två porslinskoppar med fat.

En svartklädd kvinna sitter vid bordet och bläddrar i en anteckningsbok.

Bredvid henne står en skäggprydd man som är iförd morgonrock och röker pipa medan han tittar ut genom ett stort fönster med frändragna gardiner.

På andra sidan spisen leker en pojke klädd i vit skjorta och svarta knäbyxor.

126

Svart-vitt foto. Emmeline Pankhurst och hennes två vuxna döttrar står framför en tågagn vars dörr är försedd med en skylt med texten "smoking".

Alla tre bär stora hattar med vida brätten och varma kappor.

127

Illustration. Vy över ett kvarter som består av hopbyggda smala tvåvåningshus med branta tak och höga skorstenar med många pipor.

Utänför vart och ett av husen ligger en liten trång gård som på ömse sidor är avgränsad från de övriga av höga murar.

Varje gård är försedd med ett litet skjul med snedtak och egen skorsten.

Där hänger dessutom tvätt på tork och där förvaras stora tunnor.

Många människor trängs på gårdarna och tittar ut genom husens enda fönster.

I förgrunden spänner ett stort murat valv sin båge över området.

I bakgrunden passerar ett bolmande ånglok över en hög stenbro.

Hela bilden ger ett intryck av rökfyllt skymningsmörker och kronisk trängsel.

129

Tidslinje som omfattar perioden mellan 1780-talets slut och 1910.

Följande händelser är utmärkta längs tidslinjen:

- 1790 - Adam Smith dör. Ekonomisk liberalism.
- 1796 - Smittkoppsvaccin
- 1797 - Edmund Burke dör. Konservatism.
- 1825 - Första järnvägslinjen i Storbritannien (som var hästdragen).
- 1829 - The Rocket. Ånglokomotivtävling (i Storbritannien).
- 1847 - 10 timmars arbetsdag för kvinnor och barn (i Storbritannien). Morse-telegrafen tas i bruk.
- 1848 - Det kommunistiska manifestet.
- 1848 till 1849 - Revolution och uppror runt om i Europa.
- 1851 - Världsutställning för industri och teknik i London.
- 1856 - Bessemermetoden (för framställning av stål).
- 1859 - "Om arternas uppkomst" av Charles Darwin. "Om friheten" av J.S.Mill.
- 1867 - Dynamiten (Nobel)
- 1869 - Suezkanalen öppnas

- 1875 - Telefonen (Bell)
- 1877 - Pasteur börjar kartlägga bakterier och virus.
- 1880 - "Bilen" utvecklas av Daimler och Benz. Glödlampan (Edison).
- 1900 - Världsutställning i Paris.
- 1901 - Röntgen
- 1902 - Emmeline Pankhurst grundar organisation för kvinnlig rösträtt.
- 1906 - Finland får kvinnlig rösträtt.
- 1907 - Henry Fords bil: A-ford.

130

Illustration. En väldig utställningshall med glastak. Kvinnor iförda bahytt (en sorts damhattar som inramade ansiktet), jackor och krinoliner och män klädda i cylinderhatt och frack går från den ena sevärdheten till den andra. Andra skådar ned över utställningen från ett högt beläget etageplan som löper utmed hela hallen.

Utställningsobjekten på bilden utgörs av prydnadsföremål som förgyllda taklampor, snirkliga gjutjärnsräcken, stora brickor med mera.

I förgrunden studerar ett par ett rikligt dekorerat piano som står framför en vågformad "tronstolsliknande" stoppad fåtölj med omfattande förgyllning.

130

Målning. En delvis mörklagd industrihall med stor takhöjd.

I bakgrunden sprutar en så kallad bessemerkonverter (en slags smältugn) upp ett regn av gnistor och eld som om den vore en miniatyrvulkan.

I förgrunden står några arbetare tillsammans med en välklädd man i hatt och rock som håller händerna på ryggen.

132

Illustration. En storstadsgata där vägbanan kantas av långa rader av höga stolpar som upptill är försedda med rader av vinkelrätt utstående armar för elledningar.

En spårvagn som kör längs gatan är däremot hästdragen.

En infogad reklambild föreställer en kvinna som tänder en elektrisk bordslampa.

Texten kring bilden lyder: "Electricine. Eclairage de Luxe".

133

Svart-vitt foto. Under ett väldigt glastak uppburet av järnbalkar kommer tåg in i en stor centralstation med många spår och perronger.

I förgrunden (och vid slutet av två spår) ligger två små tvåvåningshytter.

På hytten till höger står det "telegrams" på en skylt under fönstret.

133

Teckning. Inne i en tunnelbanevagn i det sena 1800-talets London.

En rad välklädda män som bär plommonstop och cylinderhattar står och håller sig i öglor med ena handen. Bakom - och vid sidan om dem - sitter andra passagerare på säten som löper utmed vagnens sidor.

Till den senare gruppen hör en ung kvinna i lång kjol och stor hatt som håller en stor papplåda över knäet.

En infogad text lyder:

"Where do I get out?" nervously asked the obviously provincial lady of the doorkeeper on the Underground Railway the moment she had taken her seat. "Either at this door or the other," he replied wearily (...)

134

Stor väggmålning som med ett myller av detaljer återger arbetet vid en fabrik.

I förgrunden arbetar ett stort antal män i blåkläder med att montera olika glänsande metalldelar i stora maskiner som hänger i krokar från traverser som löper ovanför dem.

Ovanför - och bortom dem - sysslar andra män med gjuteriarbeten där de fyller stora formar med flytande metall ur väldiga stålbehållare. Andra väljer ut olika mindre metalldelar för montering från lägre traverser som löper framför dem på hjul.

Ned till - och i förgrunden - återger ett några mindre svart-vita bilder olika delar av fabriken och dessa arbetare (däribland några arbetare som sitter och äter sin matsäck bland maskinerna).

Det är emellertid inte möjligt att urskilja vad som egentligen produceras: inga hjul, bilkarosser eller motorcyllindrar skymtar någonstans på bilden.

135

Svart-vitt foto. Graham Bell sitter vid ett bord och talar i en liten mikrofon som sitter högst upp på en "svanhalsliknande" lur medan ett stort antal skäggprydda män runt honom andäktigt ser på.

136

Illustration. En väldig utställningshall där stora maskiner med väldiga svänghjul visas upp.

På den breda golvytan som löper mellan utställningsföremålen rör sig många elegant klädda besökare.

136

Målning. Utsikt över ett torg där många människor strövar omkring en tidig sommarkväll.

Mitt på torget står en staty på en hög pelare med bred sockel.

Runt torget kör elektriska spårvagnar.

Längre bort ligger en restaurang med välfylld uteservering och en rad stora upplysta fönster under höga rundade stenvalv.

Bortom restaurangen, bland stora lövträd, tornar ett väldigt Pariserhjul med korgar för besökare upp sig mot den mjukt pärlemorskiftande kvällshimlen.

137

Svart-vitt foto. Marie Curie står med en glaskolv och en liten skål i händerna.

Hon är iförd en plisserad kjol med långa ärmor och bär håret uppsatt.

138

Teckningen. En ung Charles Darwin står vid en havsbukt och tittar genom en tubkikare.

Bredvid sig, på en låda, har han en pipa och en uppslagen bok.

Runt honom flyger några småfåglar medan en landsköldpadda vankar fram en bit bort.

På havet utanför ligger segelfartyget Beagle för ankar.

139

Målning. Nietzsche står vid ett broräcke och skådar ut över ett bergslandskap under en kvälls- eller gryningshimmel som flamar i intensivt gula och röda nyanser.

Filosofen har buskiga ögonbryn och stor mustasch.

Han är klädd i mörk kostym med väst, vit skjorta och slips.

140

Karta som anger Galapagosöarnas läge i Stilla havet utanför Ecuadors kust.

140

Foto. Jättesköldpadda fotograferad framifrån.

Djuret bär en stor välvd sköld av stora hopvuxna plattor kring rygg och buk.

Benen är mycket kraftiga och täckta av tjocka fjäll.

Det lilla huvudet, som sitter på en lång skrynklig hals, är försett med en mycket kort och bred "näbb".

142

Målat porträtt. En åldrad Otto von Bismarck står lutad mot en knotig trästam med en solnedgångshimmel i bakgrunden.

Rikskanslern är iförd militäruniform med pickelhuva, mörkblå uniformsrock med epåletter och harnesk dekorerat med långa rader av medaljer.

Han griper om fästet till en värja med sin vitbehandskade hand.

143

Fotoporträtt av Bertha von Suttner. Hon bär en stor och hög hatt och har en mörk pälsboa kring axlarna.

144

Målning. Det väldiga passagerarfartyget sjunker ned i havet med stäven (framdelen på skeppet) först.

Det är kväll och gult ljus som lyser ur fartygets långa rader av fönster speglas på den lugna havsytan.

På akterdäcket - som höjer sig i luften när fartyget börjar sjunka - trängs stora skaror av människor som blivit kvar ombord.

I förgrunden ligger några livbåtar som är så fyllda med nödställda att relingen ligger mycket nära vattenytan.

Runt båtarna simmar människor som inte fått plats.

En infogad tidningsrubrik lyder:

1,340 perish as Titanic sinks; Only 886, mostly women and children, rescued.

148

Svart-vitt foto. En tysk soldat tänder en cigarett åt en brittisk soldat.

Båda är iförda stålhelmar efter sina respektive arméers fason.

Tysken bär dessutom tornister (behållare för mat) och vattenflaska i bältet.

149

Teckning. Mördaren rusar fram och skjuter Franz Ferdinand och hans hustru när de färdas genom Sarajevo i öppen bil.

I förgrunden står tre män som blir vittnen till händelsen. En av dessa bär fez (en sorts brätlös cylinderformad hatt med en tofs upptill).

150

Europa, Afrika, Asien och Oceanien. Europeiska kolonier vid 1900-talets början.

Afrika:

- Brittiskt: Gambia, Sierra Leone, Guldkusten, Nigeria, Sydafrikanska Unionen (nuvarande Sydafrika, Botswana, Lesotho och Swaziland), Rhodesia (nuvarande Zimbabwe och Zambia), Brittiska Östafrika (Kenya), Somaliland (norra Somalia), Sudan och Egypten.
- Franskt: Franska Västafrika som omfattade västra Nordafrika med nutidens Tunisien, Algeriet och Marocko, större delen av Västafrika med nutida länder som Mauretanien, Mali och Niger samt norra Centralafrika med dagens Tchad, Franska Kongo (nutidens Gabon) och - i öster - ön Madagaskar.

- Spanskt: Rio de Oro (nuvarande Västsahara), Kanarieöarna och Spanska Marocko
- Italienskt: Tripoli (Libyen), Eritrea och Somalia
- Portugisiskt: Portugisiska Guinea (Guinea-Bissau), Angola och Portugisiska Östafrika (Moçambique)
- Belgiskt: Belgiska Kongo (nuvarande Kongo-Kinshasa och Centralafrikanska republiken Kongo)
- Tyskt: Kamerun, Tyska Sydvästafrika (Namibia) och Tyska Östafrika (Tanzania)
- Självständiga länder: Liberia och Etiopien

Sydasien:

- Brittiskt: Indien (nuvarande Pakistan, Bangladesh och Indien), Burma och Malaysia
- Franskt: Franska Indokina (nuvarande Kambodja, Laos och Vietnam)
- Nederländskt: Nederländska Ostindien (Nuvarande Indonesien)

Oceanien:

- Brittiskt: Australien, Nya Zeeland och sydöstra delen av Nya Guinea (södra delen av nuvarande Papua Nya Guinea)
- Tyskt: Nordöstra delen av Nya Guinea

150

Kort med porträtten av centralmakternas ledare/kungligheter upplagda som spelkort på ett bord med respektive lands flagga återgiven bredvid korten.

Alla fyra är iförda uniformsrockar dekorerade med medaljer och ordensstjärnor. Till skillnad från de andra tre bär Sultan Mehmet V fez (orientalisk huvudbonad).

Under korten återges sentensen "Einigkeit macht Stark." (Enighet ger styrka).

150

Karta. Militärallianserna i Europa i början av 1900-talet.

- Centralmakterna: Tyskland, Österrike-Ungern, Italien (som senare byter sida), Bulgarien och Osmanska imperiet (som båda ansluter sig senare).
- Ententen: Storbritannien, Frankrike, Ryssland, Serbien och Italien.
- Neutrala stater: Norge, Sverige, Danmark, Spanien, Portugal Schweiz, Montenegro och Albanien.

151

Svart-vitt foto. Två soldater, som båda är iförda gasmask, bemannar en kulspruta.

Gasmaskerna, som de bär trädde över huvudet, liknar mest tygpåsar med runda "fönster" för ögonen.

I bakgrunden skimtar en tredje soldat som inte bär gasmask.

152

Karta. Sydvästra Tyskland med Beneluxländerna och nordvästra Frankrike.

Pilar som är infogade på kartan anger hur de tyska arméerna skulle tränga in över Belgiska gränsen mellan Nederländerna i norr och Luxemburg i söder för att sedan fortsätta i sydvästlig riktning förbi städerna Lille, Arras och Amiens i nordvästra Frankrike.

Därefter skulle de omringa Paris i en så kallad "kniptångsmanöver" vars "käftar" skulle slutas kring den franska huvudstaden vid floden Marne (öster om Paris).

153

Svart-vitt foto. Uppslupna tyska soldater vid en järnvägsvagn.

En av dem klottrar en karikatyr av den franska generalstabschefen Joffre på vagnens utsida där annat klotter redan anger Paris som destination för resan.

En kvinna som står på perrongen skakar hand med en av soldaterna som sträcker sig ut genom tågfönstret.

153

Svart-vitt foto. Franska soldater som ligger bakom en låg gräsbevuxen vall tar sikte med sina gevär.

Det omgivande landskapet är platt och trädlöst sånär som på några låga buskar.

154

Svart-vitt foto. Brittiska soldater som just inleder ett anfall.

En av soldaterna rusar redan genom "ingenmansland" med geväret i hand medan en annan just klättrar upp bakom honom.

De övriga befinner sig fortfarande i den skyddande skyttegraven.

Soldaterna på bilden bär "tallriksformade" stål hjälmar.

154

Karta. Västfrontens streckning vid tre tillfällen under kriget.

- September 1914: Fronten - som bildar en stor sydvänd bukt öster om staden Calais i nordväst och väster om staden Verdun i sydost - når nästan ända fram till Paris.
- November 1914: Fronten - som fortfarande löper genom nordvästra Frankrike - befinner sig nu långt från Paris. Även längre söderut har tyskarna tvingats tillbaka (men även där befinner de sig fortfarande innanför Frankrikes gränser).
- November 1918: I nordväst löper fronten nu genom centrala Belgien sydväst om städerna Nancy och Sedan. Längre söderut har de västallierade dessutom överskridit den tyska gränsen väster om staden Metz. I övrigt löper fronten (i söder) som den gjorde redan i november 1914.

155

Teckning. Tyska och brittiska soldater spelar fotboll bland taggtrådshinder och kanoner.

155

Svart-vitt foto. Franska och brittiska soldater sitter tillsammans i en skyttegrav vars sidor är täckta av sammanflätade trädgrenar.

156

Karta. Europa och Medelhavsområdet.

På kartan är de olika fronterna och arméernas rörelser utmärkta med linjer och pilar.

Kartan återges (i grova drag):

- Nordvästra Frankrike och Belgien: Tyskarna erövrar områden i nordvästra Frankrike och större delen av Belgien, men trycks senare tillbaka mot gränsen till Nederländerna.
- Nordöstra Italien: Österrike erövrar mindre områden i den nordostligaste delen av Italien.
- Balkanområdet: Strider vid gränserna mellan Serbien, Grekland och Bulgarien (där Bulgarien var allierat med centralmakterna) och strider mellan britter och osmaner kring Gallipoli vid Dardanellerna (det smala sundet mellan den Europeiska och den Asiatiska delen av nuvarande Turkiet).
- Östfronten: Ryska försök att tränga in Ostpreussen (nuvarande norra Polen) slås tillbaka av tyskarna vid staden Tannenberg. Tyskarna tränger sedan långt in i Polen och Baltikum (som hörde till Ryssland). Freden vid Brest-Litovsk innebär att Ryssland/Sovjetunionen förutom de nyss nämnda områdena tvingas lämna ifrån sig hela Baltikum och större delen av Vitryssland och Ukraina.
- Kaukasus: Ryssland invaderar osmanska områden i nuvarande östra Turkiet.
- Mellanöstern: Britterna erövrar Palestina, Jordanien Syrien och Irak från det Osmanska imperiet.

156

Målning. En morgonsol som stiger över en avlägsen bergskedja belyser ett landskap täckt av döda trädstumpar omgivna av "upplöjd" brun jord och granatgropar.

157

Svart-vitt foto. Tyska och brittiska jaktplan utkämpar en luftstrid där flygplanen virvlar runt varandra i en så kallad "dogfight".

Planen på bilden är alla så kallade "biplan" - vilket innebär att de har två par vingar där det övre vingparet är fäst vid det undre med hjälp av stöttor.

157

Svart-vitt foto. En soldat bär en sårad kamrat på ryggen genom ett stenigt och trädöst landskap.

Bakgrunden utgörs av en milsvid utsikt över stranden vid en stor havsbukt.

158

Svart-vitt foto. En förtvivlad kvinna lutar sig över en liten flicka som ligger utslagen på den torra marken.

En andra flicka står bredvid kvinnan.

Både kvinnan och flickorna har virat tyg kring hjässa och axlar och är klädda i långa kjolar och varma tröjor eller jackor.

158

Svart-vitt foto. Ett stort antal ubåtar ligger jämsides några stora fartyg inne i en dimmig hamn.

Ubåtarna på bilden liknar de ubåtar som användes under andra världskriget, men är betydligt mindre till formatet.

I bakgrunden skymtar andra krigsskepp.

159

Väravningsaffisch där "Uncle Sam" (symbolen för USA) pekar mot åskådaren ovanför texten:

I want you for U.S.army

nearest recruiting station

159

Svart-vitt foto. Höga officerare från flera länder poserar framför tågagnen.

159

Foto. En äldre man sitter med knutna händer och ett svårmodigt och tankfullt uttryck i sitt åldrade ansikte.

Han är klädd i svart kostym vars vänstra sida är täckt med två rader av medaljer medan den högra bär en stor röd pappersvallmo.

Bakom honom skymtar två uniformerade personer.

160

Karta som visar hur nutidens Armenien med huvudstaden Jerevan ligger omgivet av Georgien i norr, Turkiet i väster, Iran i söder och Azerbajdzjan i söder och öster.

Berget Ararat ligger innanför den turkiska gränsen.

161

Foto. En stor skara människor i olika åldrar står bakom ett slags brett "podium" täckt av röda och vita blommor medan de betraktar en låga som brinner från ett hål i en stencirkel.

161

Foto. Det snöklädda berget Ararat tornar upp sig mot en disigt blå himmel.

I förgrunden ligger en stor stenbyggnad med platt tak där det sitter en stor neonskylt med texten "Ararat".

163

Europakarta där följande länder är utmärkta (självständiga):

Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckoslovakien, Österrike (med staden Wien), Ungern och Jugoslavien.

Nordöstra Tyskland har delats vid staden Danzig för att Polen skall få tillgång till Östersjön.

Turkiet omfattar det som återstår av det Osmanska imperiet.

Större delen av Irland har brutit sig ut ur det brittiska imperiet.

165

Tidslinje som omfattar perioden 1914-1924.

Tidslinjen återges:

1914:

- 28 juni Skottet i Sarajevo.

28 juli till 6 augusti - "svarta veckan" då följande hände:

- 28 juli Österrike förklarar krig mot Serbien.
- 30 juli Ryssland mobiliserar.
- 1 augusti Tyskland förklarar krig mot Ryssland.
- 3 augusti Tyskland förklarar krig mot Frankrike.
- 4 augusti Storbritannien förklarar krig mot Tyskland.
- 6 augusti Österrike förklarar krig mot Ryssland. Serbien förklarar krig mot Tyskland.
- 23 augusti Japan förklarar krig mot Tyskland.
- 26–31 augusti Tannenberg - Tyskarna besegrar invaderande ryska arméer.
- 5–10 september Marne - Tysk offensiv mot fransmän och briter som hejdas.
- oktober-november Skyttegravskriget börjar.
- 29 oktober Turkiet går in i kriget (på tysk sida).

1915:

- 24 januari Doggers bank - Sjöslag mellan den brittiska och den tyska flottan.
- 4 februari Tyskland inleder ubåtskrig.
- 24 april Förföljelse och mord på armenier inleds i Turkiet.
- 24 april Storbritannien landstiger i Gallipoli. Strider där brittiska styrkor hejdas av turkarna.
- 7 maj Passagerarfartyget Lusitania sänks.

1916:

- 21 februari-18 december Verdun - Tysk offensiv mot fransmän och briter som hejdas.
- 31 maj Skagerack - Sjöslag mellan den brittiska och den tyska flottan.

- 24 juni-13 november Somme - Fransk och brittisk offensiv på västfronten som hejdas.

1917:

- 31 januari Tyskland förklarar oinskränkt u-båtskrig.
- 12 mars Revolutionen börjar i Ryssland.
- 15 mars Tsaren avgår.
- 6 april USA förklarar Tyskland krig.
- 7 november Bolsjevikerna tar makten i Ryssland.
- 9 december Brittiska trupper intar Jerusalem.

1918:

- 3 mars Ryssland undertecknar fredsavtal i Brest-Litovsk.
- 15–18 juli Marne. En tysk offensiv når åter fram till floden Marne men stoppas av de västallierade. Inbördeskriget i Ryssland börjar.
- 26 september De allierades slutoffensiv mot Tyskland inleds.
- 30 oktober Turkiet kapitulerar.
- 11 november Vapenstillstånd vid Västfronten.

1919:

- 4 januari Fredskonferens i Versailles.
- 9 juli Tyskland undertecknar Versailles-avtalet.

1921-1924 i Ryssland:

- 1921 Svält i Ryssland. Inbördeskriget fortsätter.
- 1922 februari Beslut i Ryssland om att kyrkans tillgångar ska beslagtas.
- 1922 december Sovjetunionen bildas av fyra republiker.
- 1924 januari Lenin dör. Stalin, Zinoviev och Kamenev tar över.

166

Svart-vitt foto. Ett väldigt demonstrationståg drar fram längs en bred aveny kantad av stora hus.

I förgrunden rider en kvinnlig demonstrant på en häst.

166

Svart-vitt gruppfoto. En stor grupp som till största delen består av män, men där även några unga kvinnor ingår, har ställt upp sig framför en gles ridå av björkar.

Kvinnorna är klädda enligt det tidiga 1900-talets mode: Stora hattar, pälsverk över axlarna och kjolar och rockar som når ned till vristerna.

Männen är däremot genomgående iförda ett slags uniform med stora pälsmössor, långa uniformsrockar med medaljer och patronband, långa dolkar i bältet och blankputsade läderstövlar.

I bakgrunden skymtar en snöklädd höjd som delvis är skogbevuxen.

167

Teckning. Vladimir Lenin delar tågkupé med två uniformerade män.

169

Svart-vitt foto. Ett ångdrivet krigsskepp ligger på Neva med ett palats i bakgrunden.

169

Svart-vit filmscen. Bolsjevikiska revolutionärer stormar fram mot palatset.

169

Svart-vitt foto. Lenin vandrar över röda torget omgiven av många uniformerade följeslagare.

Stora folkskaror kantar deras väg.

Bakom dem tornar Kreml upp sig med sina torn och tinnar.

170

Svart-vitt foto. Fem utmärglade barn står framför ett förfallet trähus med stängd dörr.

Barnen är antingen nakna eller klädda i trasiga och smutsiga kläder. Alla går barfota.

175

Svart-vit filmscen. Charlie Chaplin och en liten pojke i slitna kläder sitter sida vid sida och huttrar på en farstutrapp.

176

Svart-vitt foto. Två brittiska soldater står tillsammans med två tillfångatagna tyskar. En av briterne håller fram sin vattenflaska så att den ene tysken kan dricka.

176

Svart-vitt foto. En kvinna arbetar som spårvagnsförare.

177

Propagandabild. En tysk soldat ligger död på marken med en jättelik dolk instucken i nacken.

178

Svart-vitt foto. Ett stort antal matvaror är uppställda med prislappar som belöper sig till svindlande belopp.

En ung man som står bredvid bordet med matvaror tömmer en korg full av sedlar medan han kastar en menande blick mot kameran.

179

Svart-vitt fotomontage. En ung Walt Disney håller sin tecknade figur "Musse Pigg" i knäet.

179

Svart-vitt foto. En kvinna lyfter ut ett bullbak ur en elektrisk ugn.

Ovanför ugnen står tre elektriska kokplattor med kaffepanna, kastrull och stekpanna.

179

Svart-vitt foto taget högt uppifrån. Stora skaror av oroliga människor kryllar omkring utanför börshuset som störda myror i en stack.

179

Svart-vitt foto. En elegant klädd ung man står bredvid en sportbil.

En skylt på bilens vidruta bär följande text:

\$100 will buy this car. Must have cash. Lost all on the stock market.

180

Svart-vitt foto. Gatan utanför en fabrik.

En ändlös kö av arbetslösa män där flera står i varje led slingrar sig fram längs gatan.

180

Foto av JM Keynes.

181

Svart-vitt foto. Charles Lindbergh poserar framför Spirit of St. Louis.

Flygplanet är enmotorigt och har högt placerade vingar, stora fasta (ej infällbara) landningsställ, motorcylindrar som sticker ut som en "krans" bakom propellern och en nos och propellerkon som är täckta av "fiskfjällsmönstrad" metall.

183

Svart-vitt foto. En uniformsklädd Benito Mussolini gör den fascistiska hälsningen (utsträckt arm) bredvid en staty som föreställer den romerske politikern och generalen Julius Caesar.

183

Illustration. Czolgosz skjuter McKinley i magen på mycket nära håll under någon form av offentlig tillställning.

Mördaren döljer sitt vapen i en näsduk.

Många personer står runt presidenten. En av dem - en man bakom Czolgosz - försöker ingripa - men försent.

184

Svart-vitt foto. Utsikt över stadsbebyggelse som är fullständigt lagd i ruiner (bara husväggar står kvar omgivna av bråte).

184

Svart-vitt foto. Ernest Hemingway i sällskap med några soldater.

185

Svart-vitt foto. Lenin och Stalin sitter sida vid sida under vänskapligt samspråk. Bilden är tagen på något slags veranda eller balkong (ett tätt lövverk bildar fond bakom dem).

Stalin är kraftigt retuscherad på bilden.

187

Tidslinje som omfattar perioden 1919-1939.

Följande händelser är utmärkta längs linjen:

- 1919 - Tyskland blir republik. Mussolini bildar "kampgruppen".
- 1921 - Hitler blir nazisternas ledare. Svält i Sovjet/Ryssland som inför ny ekonomisk politik (NEP).
- 1922 - Tyskland slutar betala krigsskadestånd. Franska trupper besätter Ruhr. Generalstrejk i Italien. Mussolini blir premiärminister. Röda armén segrar i ryska inbördeskriget. Ryssland byter namn till Sovjetunionen.
- 1922-1923 - Hyperinflation.
- 1923 - Hitlers misslyckade "Ölkällarkupp".
- 1924 - Lenin dör.
- 1925-1929 - "Det glada 20-talet".
- 1927 - Stalin ensam vid makten, stoppar NEP.
- 1928 - Mussolini blir diktator.
- 1929 - Börskrasch i New York Depression i ekonomin.
- 1932 - "The new deal". Missväxt i Ukraina.
- 1933 - Nazistpartiet största parti. Falangistpartiet i Spanien bildas.
- 1934 - Hindenburg dör. Hitler blir Führer. Diskriminering av judar inleds.
- 1935 - Allmän värnplikt i Tyskland.
- 1936 - Tyskland, Italien och Japan bildar axelmakterna. Rhenlandet ockuperas av Tyskland. Italien anfaller Etiopien. Spanska socialister vinner valet.
- 1936-1939 - Inbördeskrig i Spanien.
- 1938 - Österrike invaderas. Krav på tjeckiska områden. Möte i München.
- 1939 - Tjeckoslovakien invaderas. Franco blir diktator.

188

Svart-vitt foto. Stalin lägger sin röstsedel i en valurna.

Bakom honom står Molotov och väntar på sin tur.

189

Karta över Sovjetunionen. På kartan är strafflägren utmärkta med mörka punkter.

De flesta av lägren är koncentrerade kring städerna Murmansk, Leningrad, Moskva och Sverdlovsk i den europeiska delen av Ryssland och städerna Omsk, Irkutsk och Vladivostok i södra Sibirien.

Ett antal läger som ligger i nordöstra Sibirien i anslutning till floden Kolyma (skuggat område långt från större städer) utgör dock ett undantag.

190

Svart-vitt foto. En civilklädd Adolf Hitler står längst fram i en stor folksamling.

Nazistledaren - som själv är klädd som "civil" - är omgiven av flera män i nazistiska partiuniformer.

En kvinna som står intill en liten flicka kastar en blick mot den blivande "führern".

191

Svart-vitt foto. Hitler står upp i en öppen bil och gör nazisthälsningen med utsträckt arm åt förbimarscherande soldater.

Nazistledaren är barhuvad och klädd i uniformsjacka med en medalj (ett järnkors) och bär armbindel med hakkors runt vänster överarm.

I bakgrunden skymtar stadsbebyggelse med höga hus.

192

Teckning. En kvinna, en ung flicka och en man lyssnar till en radioutsändning i sitt hem.

De två vuxnas ansikten uttrycker snarare oro än entusiasm.

192

Svart-vitt foto. Den afro-amerikanske löparen Jesse Owens bryter målnöret under ett lopp.

I bakgrunden skymtar stora fullsatta läktare.

193

Anslag med rubriken "Nürnberglagarna" skrivet med röd frakturstil.

Anslaget återger en rad "släkträd" som demonstrerar de olika utsträckningarna av "judisk inblandning" som motsvarar fyra olika definierade grader av "judiskhet".

193

Svart-vitt foto. Två SA-män (medlemmar i nazistpartiets uniformerade "stormtrupper") klistrar upp ett anslag på skyltfönstret till en klädaffär som uppmanar människor att inte handla i affärer ägda av judar.

En ung kvinna som står med två väskor i händerna bevittnar händelsen med förvånad min.

194

Svart-vitt foto. Långa kolonner av öppna bilar fyllda med uniformerade män som kör längs en motorväg passerar under en bro där folk står uppställda på rad med fanor i händerna.

195

Karta. Tyskland med angränsande länder.

På kartan är följande "oblodiga" tyska framstötter återgivna:

- 1936 - Rhenlandet (Område i västra Tyskland som gränsar till Nederländerna, Belgien, Luxemburg och Frankrike)
- Mars 1938 - Österrike
- September 1938 - Sudetområdet (Område i norra Tjeckoslovakien som gränsade till Tyskland)

195

Svart-vitt foto. Tyska soldater marscherar in i Österrike sedan de lyft upp en gränsbom.

Civila åskådare längs väggkanten höjer händerna i nazisthälsningen.

Omgivningarna utgörs av en bred gata kantad av stora hus omgivna av barr- och lövträd.

195

Svart-vitt foto. Chamberlains hemkomst efter mötet med Hitler.

Han viftar triumferande inför pressens kameror med avtalet som bär Hitlers underskrift.

196

Foto. Utsikt över Odessas hamn och färjeterminal från en hög trappa.

I förgrunden tar en ung man ett gruppfoto av några familjemedlemmar med utsikten som bakgrund.

197

Foto taget nedifrån av en ytterst bred och lång trappa som är indelad i ett antal etager.

I förgrunden parar sig två stadsduvor på ett trappsteg.

202

Svart-vitt foto. Två amerikanska sjukvårdssoldater tar sig fram bland högarna av söndersprängd sten och annan bråte som fyller gatan i en sönderbombad stad.

203

Svart-vitt foto. Molotov sitter vid skrivbordet med ett dokument framför sig och pennan i handen. En yngre man som står bredvid honom, lutar sig fram som för att visa honom något.

Bakom dessa två står (från vänster till höger) en man i militäruniform, Joachim von Ribbentrop, en leende Josef Stalin i ljus uniform samt en ung man som håller i en bunt med papper.

203

Foto. Ett enmotorigt störtbombplan som ligger i brant dykning fäller fem bomber.

205

Karta där Suomussalmis läge i sydöstra Finland (på gränsen till Ryssland) är utmärkt.

205

Svart-vitt foto. Finska skidsoldater iförda vita snökåpor med huvor och gasmask.

205

Svart-vitt foto. En hjälmklädd tysk soldat sitter grensle på ett fyrkantigt stenmonument med texten "polarcirkel" över ett delvis skymt årtal från 1930-talet.

Soldaten arbetar med att placera något slags rund "sfär" av böjda ribbor eller metallband som omsluter ett hakkors på monumentet.

206

Svart-vitt foto. Vidkun Quisling och den högste ledaren för det nazistiska SS, Heinrich Himmler, sitter sida vid sida i baksätet på en öppen bil.

Quisling är iförd något slags mörk "partiuniform" med platt skärmmössa och armbindel med en korsymbol.

I bakgrunden skymtar flera tyska officerare.

206

Karta. Europa med norra delen av Medelhavsområdet under senare delen av år 1940.

Följande är utmärkt på kartan:

- Axelmakterna och ockuperade områden: Stortyskland (som omfattade delar av norra och västra Polen, Tjeckien och Österrike), Generalguvernementet (del av östra Polen), Slovakien, Ungern, Rumänien, Italien, Albanien, större delen av Frankrike, Belgien, Luxemburg, Nederländerna, Danmark och Norge.
- Sovjetunionen och ockuperade områden som omfattar de baltiska staterna (Estland, Lettland och Litauen) östra Polen, delar av östra Finland samt Moldavien (då en del av östra Rumänien).
- Storbritannien i krig mot Tyskland
- Finland i krig mot Sovjetunionen (men inte med västmakterna)
- Neutrala stater: Sverige, Eire (större delen av Irland), Schweiz, Portugal, Spanien och Turkiet
- Vichy (en mindre, icke-ockuperad del av södra Frankrike med ön Korsika, Marocko och Franska Västafrika)

- Länder som ännu inte dragits med i kriget: Jugoslavien, Bulgarien och Grekland

207

Svart-vitt foto. Evakueringsflottan stävar över Engelska kanalen. På däck till ett mindre fartyg i förgrunden trängs ett stort antal brittiska och franska soldater.

207

Teckning. Ett stort antal gasmaskklädda människor sitter på rad och hukar sig i ett gravvalvsliknande skyddsrum vars enda belysning består av två små fritt hängande glödlampor.

208

Svart-vitt foto. I förgrunden ruiner och högar av bråte efter bombningar. I bakgrunden skymtar tornen på kyrkan Westminster Abbey och det stora klocktornet "Big Ben".

208

Svart-vitt foto. Hitler och flera av hans generaler studerar en stor karta som ligger utbredd på ett bord.

208

Foto. Två tyska soldater brer ut en stor hakkorsflagga på ett öppet fält. De är omgivna av trädläst slättlandskap där rök bolmar upp från flera ställen längs horisonten.

209

Två bilder (foto och karta)

Fotot: Brandsläckningsbåtar vid brinnande amerikanska slagskepp som ligger mycket djupt i vattnet.

Kartan: Öst- och Sydasien med Oceanien och Stilla havet.

På kartan är Hawaiiöarnas läge i Stilla havet nordost om Australien och öster om Filippinerna utmärkt.

En infälld bild återger ön Oahu med flottbasen Pearl Harbor i söder.

210

Teckning och karta.

Teckningen: Brittiska stridsvagnar och infanterisoldater rycker fram genom öknen. Stridsvagnarna är sandfärgade.

De hjälmklädda soldaterna är klädda i khaki (sandfärgade uniformer) med shorts.

Kartan: Pilar visar axelmaktsarméernas reträttväg längs Nordafrikas kust från El Alamein i Egypten förbi Tobruk, Bengazi och Tripoli till staden Tunis (i dåvarande Franska Västafrika) där reträtten slutade.

210

Karta. På många sätt samma karta över Europa med norra delen av Medelhavsområdet för år 1940 som redan beskrivits på sidan 206.

Årtalet nu är emellertid 1942.

Länderna Ungern, Rumänien, Bulgarien, Jugoslavien och Grekland är nu antingen ockuperade av tyskarna eller allierade med dem.

Gränsen i öster har förskjutits långt in i Ryssland så att den nu sträcker sig från Leningrad (Sankt Petersburg) i norr till Georgien i söder.

Inom detta ockuperade område har tyskarna upprättat "Rikskommissariatet Ostland" (Baltikum och stora delar av Vitryssland) i norr och "Rikskommissariatet Ukraina" i söder.

211

Teckning. Tyska soldater understödda av en stridsvagn rycker fram bland de snötäckta ruinerna efter en stad.

211

Karta över östfronten.

Följande ryska segrar och framryckningar under åren 1943-1944 är utmärkta på kartan:

- Vintern 1943 - De tyska arméerna som omringats i Stalingrad vid Volgakröken i sydvästra Ryssland tvingas kapitulera.
- Sommaren 1943 - Ryssarna hejdar en tysk offensiv kring staden Kursk i södra Ryssland för att sedan driva tillbaks tyskarna och inta städerna Orjol, Belgorod och Charkov.
- Hösten 1943 - Ryssarna intar Ukrainas huvudstad Kiev.
- Vintern 1944 - Den tyska belägringen av Leningrad bryts. Tyskarna drivs tillbaka in i Baltikum. Ryssarna återerövrar stora delar av Ukraina med staden Odessa och halvön Krim.

212

Svart-vitt foto. Tung beväpnade amerikanska soldater vadar i land från sin landstigningsbåt.

213

Svart-vitt foto av Claus Stauffenberg.

213

Svart-vitt foto. En rad uniformsklädda pojkar (varav många är mycket unga) är uppställda på led för att inspekteras av Hitler - som klappar en av dem på kinden.

Uniformerna varierar i färg och utförande, men flera av pojkarna bär medaljer på bröstet.

214

Svart-vitt foto. Några spårvagnar med passagerare är omgivna av ett fullständigt utbombat stadslandskap där allt som återstår är stora högar av sten och enstaka trasiga husväggar utan tak.

Långt borta avtecknar sig ett smalt och högt kyrktorn mot himlen.

214

Svart-vitt foto. Amerikanska och ryska soldater möts på en söndersprängd bro.

De två grupperna står på var sin sida av en stor spricka och sträcker ut händerna mot varandra.

Amerikanerna bär stålhelmar, vida jackor och byxor och, till det, snörkängor.

De flesta av ryssarna bär båtmössor, uniformsjackor med medaljer på bröstet, ridbyxor och höga läderstövlar (den som är närmast kameran bär emellertid pälsmössa och vanliga långbyxor).

215

Teckning och karta

Teckningen: Det väldiga amerikanska bombplanet är på väg bort när "svampmolnet" från en atombombsexplosion tornar upp sig till nästan samma höjd som planet.

Kartan: Städerna Hiroshimas och Nagasakis läge i den sydligaste delen av Japan.

215

Svart-vitt foto. Sönderbränt armbandsur där metallen delvis har smält.

216

Foto. Monument utformat som en kraftig betongportal utan ornament som skyddar ett altare med en låga.

Många buketter med blommor har ställts upp framför monumentet.

I bakgrunden skymtar en park och det kupolformade taket på den så kallade "Atombombskatedralen" (en ruin som blivit symbol för katastrofen).

217

Foto. En ung kille står och tittar på ett mycket stort svart-vitt foto med en vy över staden Hiroshima.

På fotot slingrar sig en bred flod fram genom ett nästan fullständigt "tillplattat" stadslandskap.

Ruinerna efter en större byggnad som har ett torn med takkupol utgör den enda återstående byggnaden på bilden.

Långt borta avtecknar sig bergsområden mot horisonten.

217

Foto. Samma vy som på den föregående svart-vita fotot - men nu taget i nutid.

Bakgrunden utgörs av modern storstadsbebyggelse med höghus och skyskrapor som avtecknar mot de avlägsna blånande bergen.

I förgrunden slingrar sig floden mellan stränder bevuxna med lövträd.

En turbotåt färdas längst floden.

Ruinen med takkupolen står emellertid ännu kvar som ett minnesmärke.

218

Svart-vitt foto. Livlig affärsgata med många fotgängare som går och tittar i affärer.

På en stor banderoll som har spänts tvärs över gatan står det "Wer beim Juden kauft - ist ein Volksverräter!" (Den som handlar av judar är en folkförrädare)

219

Foto. En prydligt klädd och friserad kvinna som för anteckningar i en bok sitter tillsammans med en äldre romsk kvinna.

En liten pojke med bara fötter och en flicka i övre tonåren står bredvid och tittar på.

Omgivningen består av en sliten mur, några sjaskiga möbler och en trasig dörr - tecken på djup fattigdom.

219

Svart-vitt foto. En stor grupp med tonårspojkar klädda i hitlerjugenduniformer sitter eller ligger i gröngräset medan de läser högt från små häften.

220

Teckning. En järnvägsstation där ett tåg står vid perrongen. Människor, såväl vuxna som barn, tvingas gå ombord under överinseende av en man i uniform och en prydligt klädd kvinna som bär en mapp under armen.

I förgrunden skall en familj med en liten dotter just kliva på tåget.

Mannen i familjen förvarar deras få återstående ägodelar i en säck.

221

Svart-vitt foto. Kvinnor, barn och män tvingas komma ut ur en byggnad.

En tysk soldat riktar sitt vapen mot en liten skräckslagen pojke som står med händerna i vädret.

221

Svart-vitt foto. Hermann Göring poserar iförd stål hjälm, glänsande skinnjacka med läderkoppel och hakkorsbindel.

222

Karta över Tyskland med angränsande länder.

På kartan är följande tre sorters nazistiska läger och deras lokalisering utmärkta:

- Konzentrationsläger låg i huvudsak i Tyskland (ett läger, Vught, låg i Nederländerna). Några av de mer kända koncentrationslägren var Belsen Buchenwald, Mauthausen och Theresienstadt.
- Förintelseläger (där fångarna genast dödades) förlades till Polen. Dessa läger låg vid/hette Chelmno, Treblinka, Sobibor och Belzek.
- Slavarbets- och förintelseläger (där man utnyttjade en del av fångarna till produktion innan de dödades) - låg också i Polen. De låg vid/hette Auschwitz och Majdanek.

222

Foto. Krematorieugnar i Auschwitz. Luckorna till den närmaste ugnen är öppnade. En metallställning med handtag i form av långa rör där kropparna lades innan de sköts in i ugnen sticker ut från ugnöppningen.

223

Svart-vitt foto. En stor del av det nazistiska ledarskiktet och deras närmaste medlöpare sitter i de anklagades bänk under Nürnbergrättegången.

De flesta av de anklagade lyssnar till tolkar med hjälp av hörlurar.

Bakom dem står en rad amerikanska militärpolis i vita hjälmar.

224

Foto. De tre allierade ledarna Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt och Josef Stalin sitter sida vid sida på en soffa.

Churchill och Roosevelt är civilt klädda medan Stalin bär uniform.

Bakom de tre står andra män (däribland den brittiske utrikesministern Anthony Eden och hans sovjetiske kollega Vjatjeslav Molotov).

225

Svart-vitt foto. En stor skara leende barn sträcker upp sina händer.

225

Svart-vitt foto. Eleanor Roosevelt skakar hand med FN:s förste generalsekreterare norrmannen Trygve Lie.

227

Tidslinje som omfattar perioden 1939-1945.

Tidslinjen återges:

1939:

- 23 augusti Icke angreppspakt Tyskland-Sovjet
- 1 september Tyskland invaderar Polen
- 1 september Storbritannien och Frankrike (de allierade) förklarar krig mot Tyskland
- 17 september Sovjet invaderar Polen
- 30 november Sovjet invaderar Finland

1940:

- 13 mars Sovjetisk seger i Finland
- 9 april Tyskland invaderar Danmark och Norge
- 10 maj Tyskland invaderar Holland, Belgien och Frankrike
- 26 mej-4 juni Britter drar sig tillbaka och evakueras (Dunkerque)
- 10 juni Italien angriper de allierade
- juni Sovjet invaderar Baltiska stater
- 22 juni Frankrike kapitulerar
- 10 juli Slaget om Storbritannien börjar
- 13 september Italien angriper Egypten
- 28 oktober Italien angriper Grekland

1941:

- 6 april Tyskland invaderar Grekland och Jugoslavien. Tyskt övertag i Nordafrika
- 22 juni Tyskland angriper Sovjet
- 7 december Pearl Harbor - Japan angriper USA. USA går med i kriget

1942:

- Våren och sommaren - Tyska attacker i södra Sovjet
- Juni USA får övertaget i Stilla Havet
- Höst - El Alamein
- 19 november Sovjetiskt motanfall vid Stalingrad
- December - Slaget vid Stalingrad

1943:

- Januari - slaget vid Kursk
- Maj - Allierade förklarar krig mot Italien

1944:

- Allierade flygbombningar mot tyska städer fortsätter
- 6 juni Dagen D. De allierade landstiger i Normandie. Tyskarna drar sig tillbaka.
- 20 juli Attentatet mot Hitler
- 16 december En tysk offensiv genom Ardennerna slås tillbaka

1945:

- 13-14 februari Dresden flygbombas
- 25 april Allierade når Berlin
- 30 april Hitler tar sitt liv
- 8 maj Vapenstillestånd i Europa

- 6 augusti Atombomben mot Hiroshima som följs av en andra atombomb mot Nagasaki och Japans kapitulation